

TÖRNBLOM, JOHAN AUGUST

I norrsken och sol : Af Elf Norrbo

1908

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

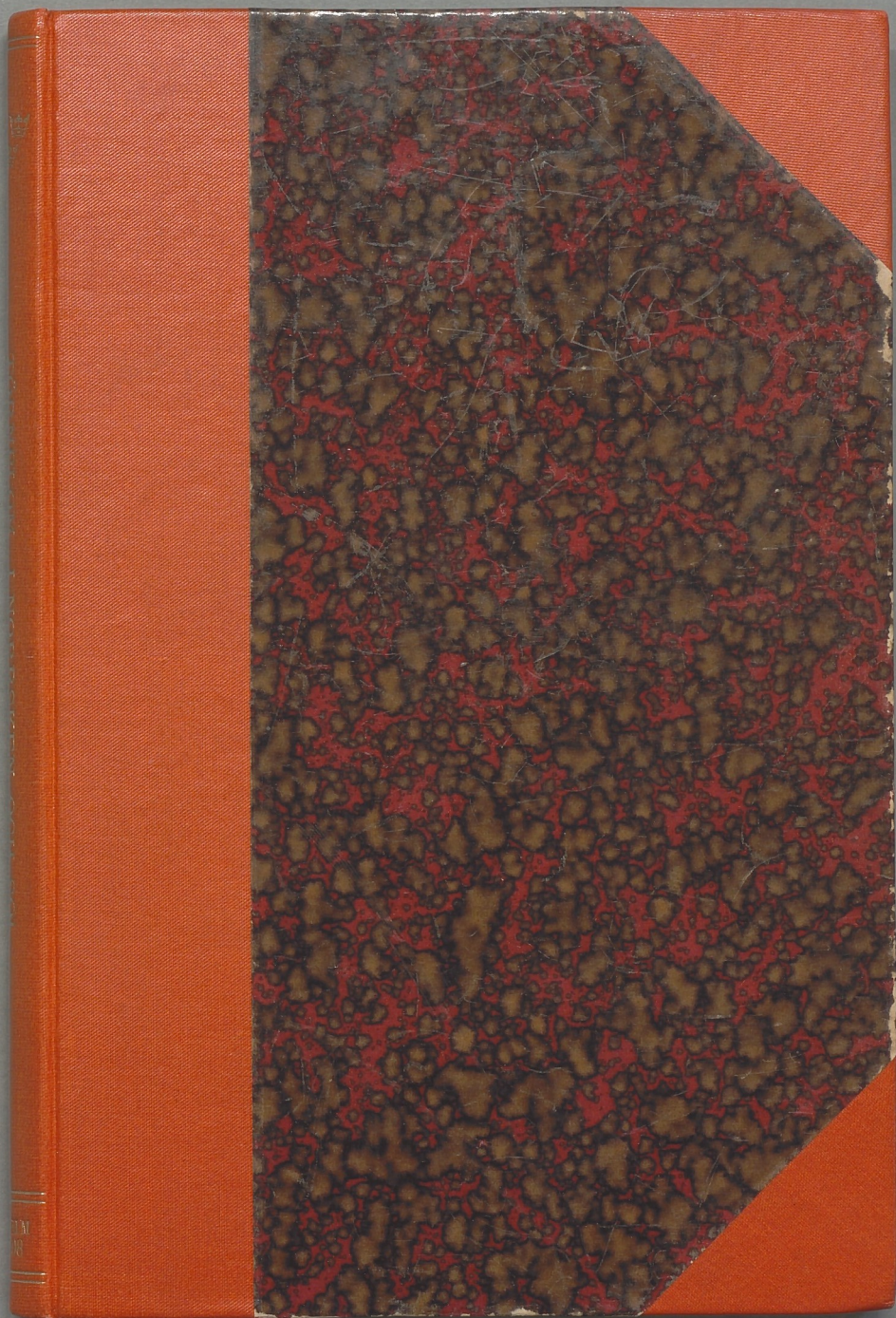
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

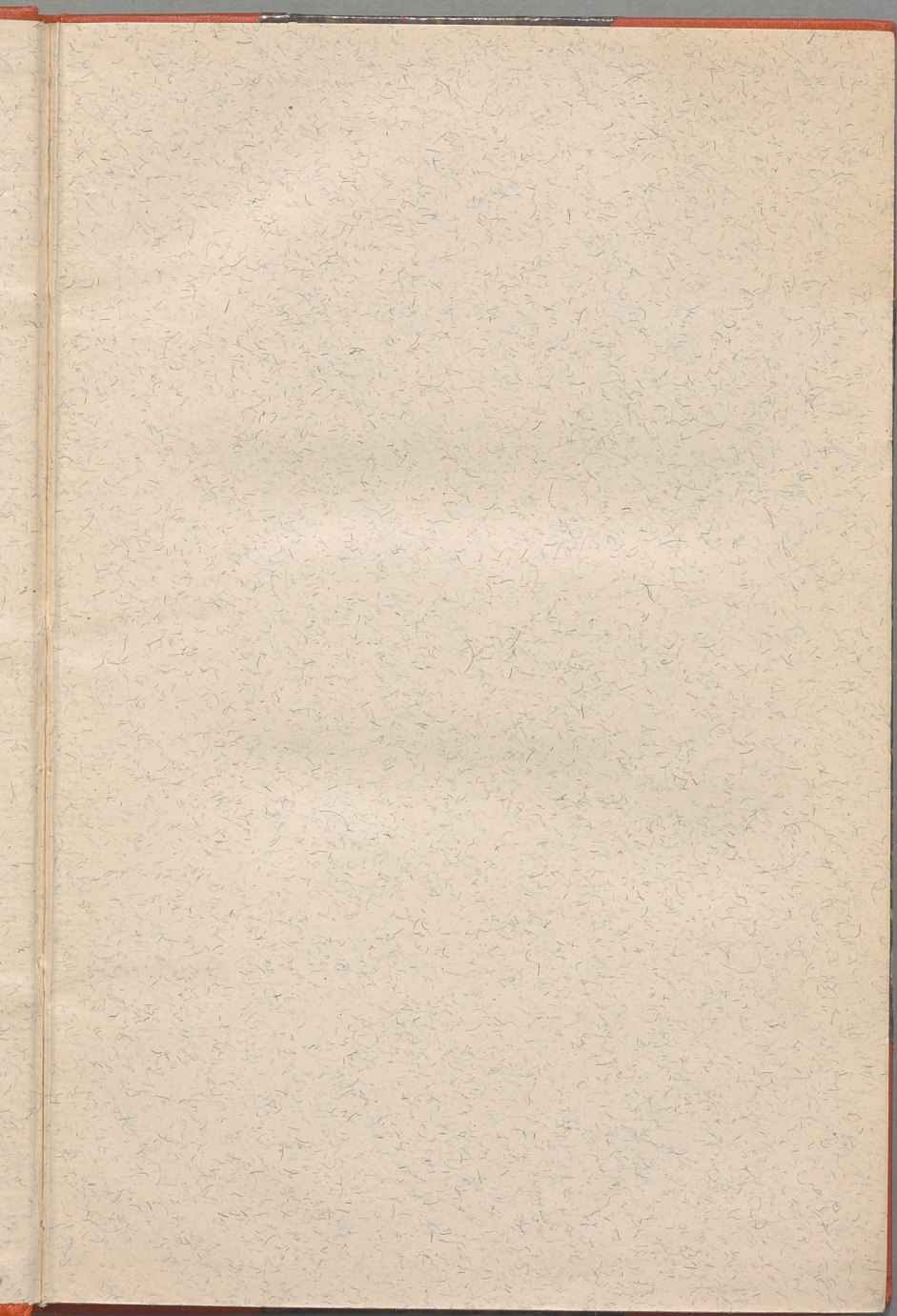
Kongl. Biblioteket.
STOCKHOLM.

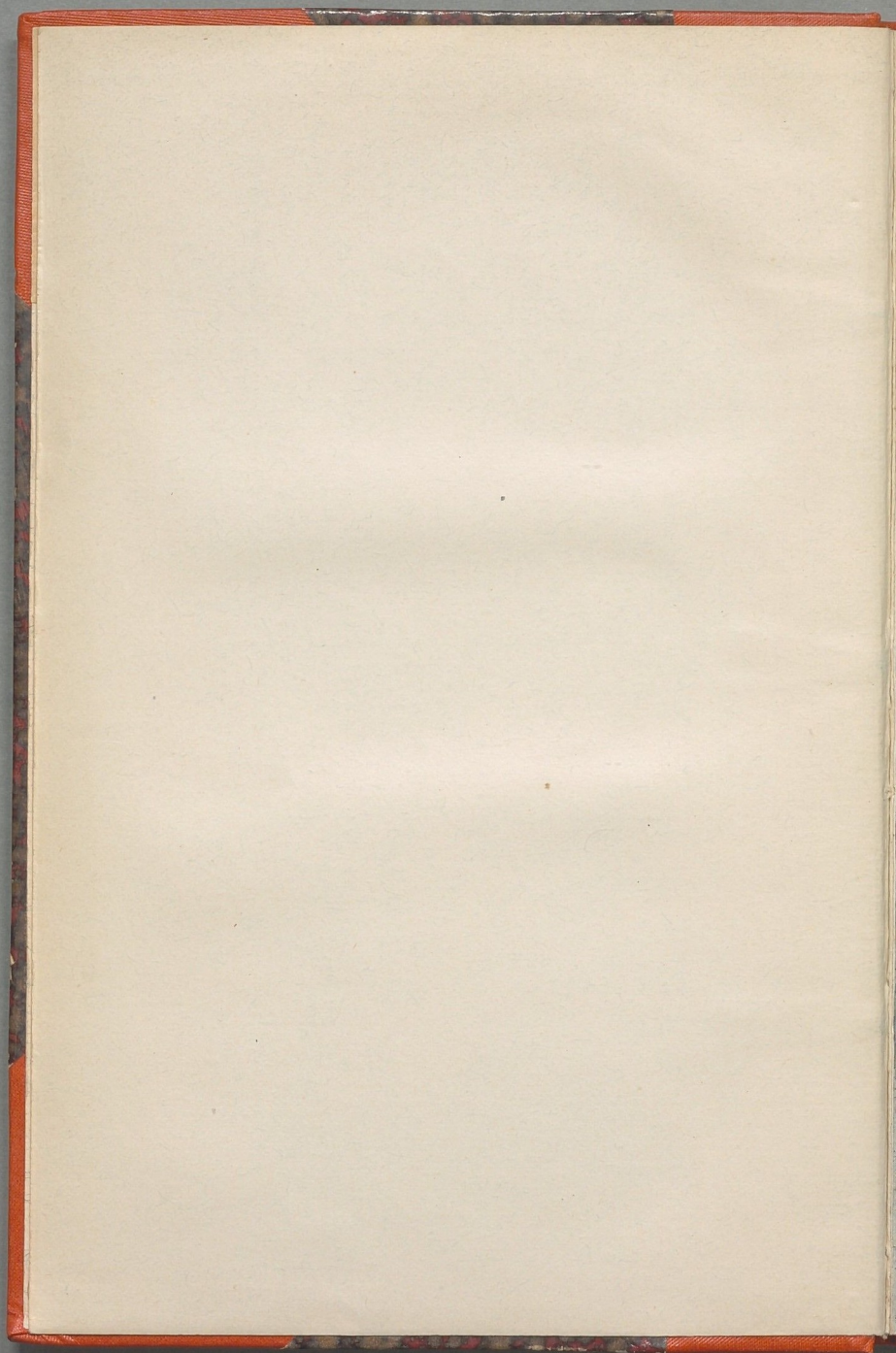
Roman

Se.

Tornblom J. A.

JUST NYHOLM'S
BOKBINDERI
FREDERINGSGATAN 1

o' LORNBLOM JA

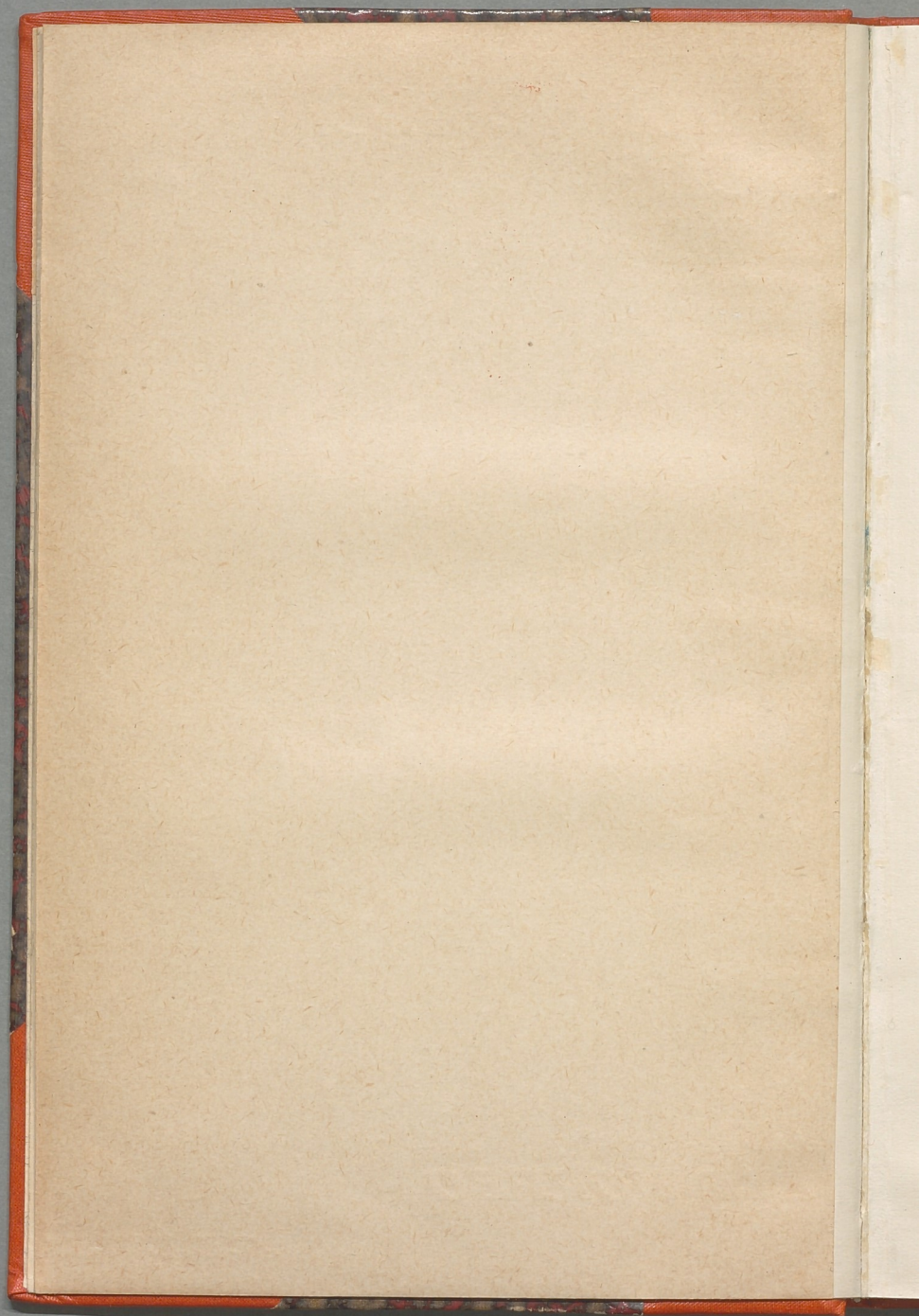
Roma

J. NORRSKEN OCH. SOL.

AF
ELF NORRBO

A. B. LJUS

ELF NORRBO

I NORRSKEN OCH SOL

STOCKHOLM 1908
AKTIEBOLAGET LJUS

ISAAC MARCUS'
BOKTRYCKERI-
AKTIEBOLAG
STOCKHOLM
1908

»Det är så mörkt långt, långt bort i
skogen.»

Denna afton skulle något hända och något ut-
rättas — något stort, något, som det komme
att talas om vid kvällsgröten i stugorna både länge
och väl.

Den, som dessa orden talade och sade för sig
själf, där han i sakta lopp skidade fram genom
den snötyngda småskogen ned mot Klockfors ban-
vaktstuga, ett stenkast från en brant vid Kalix-
älven, var herr Tiberius Johansson Mörck — fri-
religiös-Læstadiansk talare, medelålders karl, kraftfull
och trosnitisk. Ännu uppfylld af angenäma minnen
från senaste finnstugas ripstekar och hvitmesost gled
han ned för den sista sluttningen mot linjen, kom
in på en nyplogad väg, och snart såg han vakt-
stugans ljusgrå rökpelare höja sig i den gnistkalla
luften rakt upp som en majstångsgran. Satte bättre

fart, så det lät irrt! irrt! om stafändarne på den hårdfrusna vägen. Stjärnskimret bröt in i eftermiddagens skumma ljus. Det doftade kaffe lång väg. Mörck stödde sig en stund hvilande mot stafvarne och lät sina naiva vildmarkssinnen fröjdas och häfva vid anblicken af ett förbibrusande järnvägståg. Mumlade något besvärjelseaktigt, i det han lät en utsliten tobaksbuss följa en salivsats ut i drifvan.

Så var han nu framme, och skönt var detta att veta. Beskyddad för alla faror. Välberedd att vid kvällens kampanj möta ärkefienden med bön och sång och vittnesbörd. Förty såsom han därtill ock ville sig ytterligare stärka med några koppar godt, varmt kaffe, hoppandes, att man desslikes gjort någon utväg för goda doppelkifvor till kaffet. — Och så i Jesu namn en god, styrkande kvällsmat efteråt.

Jaha, det var nu detta.

Vaktstugan var full till sista plats, pris och lof. Ja, den var öfverfull. Kaffe dracks i flera omgångar, ty koppar, muggar och skopor räckte inte till. Det drog långt ut på kvällen, innan alla fått sina fyra, fem ransoner. Förty många hade, som sagdt, infunnit sig, kallade genom bud och hälsningar långt i förväg.

Man började så nätt stämma upp och sjunga, först ett par karlar, så sex — sju, så hela stugan:

Bröööder, viljen I gå med mig?
 Bröööder, viljen I gå med mig?
 Bröööder, viljen I gå med mig.
 till Kaaanans sähälla land?

Jaaa, visst vilja vi gå med dig!
 Jaaa, visst vilja vi gå med dig!
 Jaaa, visst vilja vi gå med dig!
 till Kaaanans sähälla land!

Och så vidare, en mycket lång, vacker religiös sång — mycket.

Predikanten, herr Mörck, satt ännu fördjupad i njutande af något jordiskt godt ur ett fat i hörnet bakom köksmuren, och därför var det en af menigheten som tog mod till sig och talade till folket. Men snart var predikanten färdig och trädde fram med tunga steg till träpallen midt på golvet. Munnen våldsamt hopknipen och en fanatisk glimt i ögat. Stämman darrande och dof. Måtte Herren nådeligen stå honom bi — — och så började han.

Det fanns näppeligen en bland publiken, ända ifrån torparen på Långörskogen till flottningskarlarnes kärngar vid Storbron, som icke drog en djup suck af medveten stor syndaskuld, eller hvad det nu kunde vara, då Mörck begynte svafva på. Det var ju en hederspredikant, den där Mörck, med en stark stämman, som trängde djupt in i skogsbosinnena. Han föraktade »Fader vår» och »välsignelsen»,

tittade sällan i tryckt bok; han extemporerade. Däri låg hans styrka. Att tala blott det, som anden ingifver . . ., se *det* är något, som verkar!

Ack ja!

Det small i tallarne ute, ty i skymningen gled kvicksilfret ned till minus 40; men inne i vaktstugan var det varmt, väldigt varmt. Och varmare skulle det bli.

Sångerna voro öfver och ingressen förbi. Den bastantare delen af talet började just nu att serveras.

— Hafven I hört något från Herren, sedan vi sist träffades hos Sjul Mattes Jons i Svedåsen? Det var en nådens samvaro. Hafven I sett någon ny sörlänning? Vi omvände ju en sist, men ett hårdt arbete mände detta vara. Jag vill säga eder, kvinnor — låt sörlänningen fara! Håll er för goa! Ser ni inte, att de äro af Judas Iskariots släkt! Tro dem icke!

Så småningom började talarens kinder få rodnad, stämman blef klar och skarp, blicken glödde. Från pjäxor och pälsar spred sig en ohygglig odör. I den öppna spiseln knastrade torraksveden. Talaren tinade upp — och eldade på.

— Högfärdsdjäfvulen är i dem. Evig osalighet väntar dem alla, som gå med hvita remsor om halsen och skor, som det skiner blankt af. Den blankheten är från helvetet, ser I!

Hör ni hvad jag säger? Akta er! Vill ni bli uppsvulgna af den ulfven, som sprutar eld och svafvel ur halsen? Tror ni att vanliga lobössor faller det odjuret?

Aldrig, go' vänner!

Han skall sönderslita eder, säger Herren. Han skall göra den rysligaste sylta af eder att servera för de onda andarne nederst i afgrunden. Jo, så står det skrifvet . . . Du Jan Persson vid väggen där — tror du inte Gud ser dig och vet, att du hafver en liten flaska i fickan? Han vet hvartenda dugg, ser du . . . Jesses vänner! Låt bli att ta eld på piporna! Tänk på den eld, som aldrig slocknar! Tänk på den sjudande kittelen, som är större än de största kittlar, ni någonsin sett eller hört talas om! Jo, jag tackar jag . . .

Den onde börjar komma, märker jag. Det är därför det blir så varmt här. Det är hans otäcka svans, som sveper öfver våra hufvuden. Skola vi låta honom öfvervinna oss? Nej, strida skola vi! Låtom oss ge honom en besvärjelse! Låtom oss hämma hans lopp. Se, redan ångar det ur hans svalg! Och känn, så här luktar! . . .

Upp till bön och kamp! Upp till sång och vittnesbörd och anfäktelse! Upp att mota satanas ut ur detta rum, så att Herren kan få draga härin, såsom det skrifvet står. Upp, upp, upp!

Tvekande reste sig några och började mumla.

Det kännes ju alltid litet kusligt för nyktra människor att suspendera sunda förnuftet och hänge sig åt något, som man inte riktigt vet hur det slutar. Men en kraftfull, fanatisk persons hypnotiska makt öfver halfvilda sinnen är stor. Och predikanten var nu i ett tillstånd, att man kunnat tro, det han själf var det ondas representant, som borde drifvas ut. Ögonen glödde, munnen stod i fradga, händerna knötos — hela gestalten skälfdes af hemsk sinnesrörelse.

Om en stund var hela församlingen på fötter, gripnen af våldsam extas. Det var sång och det var skrik, det var böner, det var gråt, kraftiga rop och gräsliga jämmertjut.

Värmen af den packade människoskaran i den lilla lokalen var outhärdlig — en verkan förstås af den ondes omedelbara närvaro. Tills man slutligen öppnade dörren för att realiter sparka ut gammal-Erik; han hade ju då fått så mycket på pälsen, att han ej gärna kunde tåla mer. Det väldiga moln af ånga och gaser, som vid dörrens öppnande kondenserade sig i den kalla uteluften — hvad var det annat än svafveldunster från afgrunden, som förflyktigades vid afskedet.

Nu skulle man väl kunna tro, att allt var godt och väl och att menighet och präst efter välför rättadt värf hvilade på sina lagrar — men nej. Man hade inte kommit tillsammans för att latas.

Och Horn-Per är listig, må tro. Hur tät än stugan är, nog finner han någon springa att smita in genom.

Om en stund kunde man af den stigande temperaturen i lokalen sluta till, att hans helvetiska majestät åter var i antågande.

Nå, hvad var väl att göra? Skulle man ge efter? Skulle synd, djäfvul och värld få afgå med segern?

Åh, bort det! Neej då. Kämpa skulle man. Predikantens själ riktigt kaflade upp tröjarmarne, spottade och beredde sig till en afgörande hufvud-drabbning.

Åter svängde han bönens klinga, åter ljöd hans härskri — och åter ryckte hans trogna, nitiska skara fram mot fienden. På flyglar och front, förtrupper såväl som hufvudstyrka. I forceradt tempo och under hemska krigstjut.

Stackars satan! Den gången fick han ordentligt på huden.

Efter en bönepers släpptes odjuret åter ut för att svalka sig i vinternattens kyla. Därute var, kantänka, trist, och så smet draken och gamle ormen in igen... Och bönegisslades och kördes på porten — i flere repriser.

Det var en mycket mödosam kväll. Det vill stor nit och mycken troskraft till för att inte ge upp striden, och låta sig snöpligen öfvervinnas. Men

vare det sagdt till stor heder för predikanten Tiberius Johansson Mörck och hans skara, att ingen svaghet förspordes hos dem.

Väl voro de mycket hesa och trötta, det kan man ju förstå efter slika anlopp. Och väl hade många af sällskapet under anfåktelsens värme slitit sina kläder — ja, ett par af de mest trosnitiske stodo nästan nakna, när sista utfallet levererades.

Men seger hade man vunnit — en härlig seger, som det talades om både länge och väl i stugor och pörten vid kvällsgröten för andäktigt lyssnande, skräckslagna barnskaror.

Och när det var tyst i pörtena och alla under sina fällar, arbetade små barnhjärnor i ångest och förtviflan, och små kroppar darrade af skräck, slutna krampaktigt tätt intill mödrarnas barm.

Hu då! Det tjöt ju i skorstenen, det small och slog i knutarna . . . det ylade långt borta ifrån myren . . . hvisslade och pojade ur småskogen — — den onde naturligtvis. Hvad annat?

Men Johansson Mörck är än i dag en gruflig obygdspamp, dyrkad nästan som gud fader. Om man så skall svälta ihjäl i kåken eller kåtan, nog ska' predikanten undfågnas, när han kommer på besök. Ty hade man inte honom — ja herre gud, då finge ju den onde fritt spell

»Det är så mörkt långt, långt bort i skogen.»

En sådan dag!

En sak som Jonas på Bränna, Bränn-Sigris äldsta byting hade svårt att få klar för sig, var att han, olikt andra pojkar, han kände, hade mor men ingen far. Och modern var inte af det talträngda slaget, så af henne fick han ingenting veta. En kväll, när de sutto afskodda vid spisen och lill-Per sof i bordbänken och det kändes varmt och hyjeligt efter spjällstänget, hade Sigri tinat upp så pass att hon sagt: Du Jonas! Du får vara både bror och far för Per, du!

Så hade hon lagt sin magra hand, full af sprickor vid hvar fingerkrök, på Jonkes skuldra; det skulle föreställa smek. Men ögonblicket därpå ångrade hon sig djupt, som efter en svår ogärning, och på gossens *hvarför* kom inget *därför*. Kälta hade hon vant honom af med; någon ny fråga kom alltså inte. Glöden falnade ned, utan att Jonas kom någon vart med spørsmålet, som han efter den stunden — en verklig minneskväll — fick grumsera på för sig själf.

Vara både far och bror — det var ju det-samma som att vara familjehufvud, det? Storverk, storverk! Inte behöfva ta stryk af en slobak till far, som kom ilsken hem efter misslyckade hästbyten, kortspelsförluster eller förlorade knytnäfsbataljer vid Jutta-Erskers, lönnkrogen fram i Kyrkbyn.

Tänkte Jonas.

Han hade sett, hur bypojkarne undfagnades ibland. Hur de kommit randiga i ansiktena af tårar, som bäckat sig ned öfver fuskvtvättade kinder — en verkan af »fädernas missgärningar på barnen», som en gamling utlät sig en gång på tal om ett slikt fall. Inte var då sådant något att afundas just, och Jonas begrep inte på vis och sätt, hvarför man speade honom för farsbristen i Bränna-stugan.

Karl själf och ingen att springa för, se'n man vuxit från morsriset! Husbonde öfver bror, husbonddräng åt mor! Karlarbetet hemma var hans — just hans! Och var det tungt ibland, så var han också ensam om berömmet. Ja, så var det med ...

I dag bar skaren bra — april-tö och nattfrost. Kom man inte i väg till Storsveberget efter torrved nu, så var det kanske omöjligt sedan, när solen blef mäktigare och löste opp tidigare på dagen.

Jaha.

Dragkälken och yxan och Jonas och Per. I väg öfver hemhagarna, vreten, lötängen och så tvärs

öfver kalskiftet mot skogen. Jonas först med dragtåget på axeln; Per, puttefnask, efter vid bakstakarne. Med skulle han vara.

Hvad det var för en välsignad sak att ha bara ett rum att vedhålla!... Härligt också en sådan här dag att vara ute på vedfångst: öfverallt bar det, väg kunde tagas hvar som helst, öfver gärdesgårdar, diken, bäckar och vindfålle. Tjo! Och så lätt det gick. Som på hal is.

— Vill du sitta på och åka, Per?

Visst ville han det.

En så'n där lillpys är en tvungen hjälpa, när en är karl, det är gifvet.

Det knarrade i skaren, stålstängerna gled o som på en glasruta; Jonas undrade, om han inte skulle börja hvissla snart. Ty det här började arta sig till storroligt.

Så gnäggade han och riste på hufvudet. Per skrattade — kunde han annat! Jonas i väg ännu värre. Gnäggade som den värste unghingst och sprang utan måtta. Slog bakut och åt sidorna och skrek iiih! En riktig »Nordfjoling», må veta. Vid Långbacken bar det utför halfva fjärdingsvägen; opp på kälken bakom Per och styra med klackarne!

Huj, hvad det flög! Som en pil. »Ssssst!» lät det om öronen, när en grankvist sopade förbi. En sådan skare! Och soligt och hyjeligt. Skutt...

skutt . . . skutt . . . Hopp och häj öfver smålägdor, med en fart, så det var rent för märkvärdigt.

Jo, det här skulle bli nå'nting att tala om för bypojkarne sedan!

— — — Si du, det var en dag . . . på skaren . . . Kallt alldeles vådligt — men hvem brydde sig om det! . . . Utför Långbacken — — du kan inte tro! . . . Värre, än när häradsdomarns unghäst skenar lös på bete, gick det . . . Det *flög*, si du — *det* du! — —

Inte skulle man tro honom, inte. Men si *sant* var det! Jojomen.

Så där satt Jonas och skrattade invärtes, och kälken flög som en hare under värsta jakt; det hven om öronen, piskade i skinnet, ögonen flöto i tårar af vindpress och kyla.

— Du fryser väl inte Per?

— Hå, frysa! Nää då.

Stackarn lille var alldeles blå i synen.

Förtänksamt af mor i alla fall att sno gammelschaln, som hon sprätt itu, om hufvudena på dem. Och klutarne om benen och fötterna. Vackert var det inte, men stor sak! Fick väl gå — håll på näfverskorna. Med trasklutar om fötterna blir det spår som efter björn — strunt i det! I skogen duger hvad som helst.

Ja, en sådan dag, en sådan skare! Att ha det så bra och så roligt; det var herrgårdslif, tyckte

Jonas. Sa' det också åt Per. Fast lillen förstod ju inget vidare af djupare förståndssaker, begrips. Det var ju inte att begära heller; sju år — det var annat än tolf det.

Men det förstås, Per blef nog karl han också. En bra karl säkert — med en slik storbror så... Ja, just en slik storbror, ja! — — hvafalls? Sa' någon annat?!.. Karl för hela familjen! Håller huset med *ved!* Går i värsta yrväder fram till Kyrkbyn och hämtar pengarne åt mor af kommunalordföranden. I mörker och hur som helst. Tie riksdaler hvar tredje månad; det skrifs in i en bok, för resten, för hvar gång.

Så nog var lifvet härligt alltid — med kalkbackar och frihet — åh!

Med sol så här. I början på glädjetiden efter långmörkret. När skogen gnuggar sig i ögonen efter sexmånarssömnen: »Gertru» väsnas i torrakarne, orren flåsar »tjusch!» och grandungssuset är som en morgongäspning. Gud, hvad det kan ligga lust öfver vidderna!

Jonas såg på allt, hörde och undrade — undrade!

Stel strömning och surmjölk till morgsmål — hva' gör det? En gammal fälld, luden mössa och lappade vantar — ha, ha!

— Till sommarn, du Per, går jag på flottning i Storängsbäcken, och mindre än 75 öre ge de mej inte, si du. Riksdalern full blir det nog vid mid-

sommarn, och öfvertid om nätterna. Du gosse du; hva! Och nästa vinter kan du vara viss om att jag går med i timmerskogen — så viss, så viss. Så året därpå — — jaa vet du Per, *då* ska vi ha nytt tak på stuga vår, och det ska *jag* bekosta — sa' du nå't?

— Hosta ni, kommunalordförare! Gnäll och knussla!

— De ska få si på Brännapojkarne en gång: 'Hva ä' de' där för karlar, där går?' ska' de fråga på kyrkvallen. 'Dä måtte vara ett par utsocknes? Fint klädda, bevars, å stora å granna'. — Det är Brännapojkarne. — 'Dä är väl inte möjligt!' — Joo, för all del. — 'Kan man tänka säj!' ... — Jojo, dom sköter säj å tjänar pengar ...

— Du Per, ha ha ha! Åjåj ... Kan du visa' om »gubben å gumma, som skulle gå vall?» Lill-Pelle — — — Jaa vet du, ett par karar som vi, som du och jag ... Åh, du ska' få si ... Det ska' bli nå'nting ... Det är då så visst å sant ... Si du, det ... Ack, herre jestaness Pelle! ...

Jonas hade en oklar förnimmelse af att han borde hvissla eller sjunga fram orden, ty tala förslog inte. Ja, en sådan kungskung kände han sig.

En sådan dag, en sådan dag!

— — —

Det var en dag på förvåren, då skaren bar och luften tindrade.

Ormen utan skallra.

Anna Lekström sade sin första medvetna osanning, när hon var bara fyra år gammal.

Det gällde ett ägg, som hon och grannens fem-årige pojke knäckt sönder i moderns hönsrede. Anna var det och inte pojken, som med en stor, rå potatis spräckte itu det sköra, hvita skalet. Ögonblickligen for hon in som en pil till modern och rapporterade: — Åh mor! Kan I tänka, att grannas Bengt har sla't sönder ett ägg för oss!

Modern, fattiga lifvet, ägde bara en höna och tog sig saken nära, och pojken slapp inte hem utan stryk.

Det var Annas första merit. Hon hade nu en erfarenhet af lifvet, en olycksdiger erfarenhet.

Det gick snart ingen dag förbi, utan att lill-Anna hade något att förtälja för sin mor. Och vanligtvis var det sådant, som skaffade förtret åt något annat barn. Sökte fadern ta i tu och gå till rätta med sin talträngda tös, kom han alltid till korta för modern. Ty Anna var enda tösen, men pojkar

var där många. Anna fick alltid rätt, för hon visste ta till lipen i behaglig tid, om intet annat hjälpte. Kunde någon nännas röra henne, ett så rart och sött litet barn, en riktig liten gudsängel!

Anna växte upp och blef vackrare för hvar dag, och det var märkvärdigt hvilket förstånd det barnet hade, och hur väl hon kunde lägga sina ord, och hvilka stora trovärdiga ögon hon kunde sätta upp. I skolan redde hon sig bäst af alla brukets barn. Inte för att hon kunde sin långa Svebiliska bättre än andra, utan af det skälet, att hon visste snacka så bra med lärarens fru, en liten låghalt kvinna, som hade svårt för att komma ut och få något till lifs af händelserna i gårdarna.

In till henne smet Anna köksvägen hvar middagsrast, alltid välkommen. Skvallrade, ljög och berättade.

Allt visste hon — och sällan visste hon mindre, än hvad som verkligen händt. Åt kamraterna skaffade hon vid dessa sina köksvisiter bannor och stryk, men nog visste hon själf hålla sig i lä för karbasen och skrubborna — och sällan gick hon från lärarfrun utan en god kopp kaffe med en bra doppskifva som belöning.

Hur hon kunde stryka under det, hon sade med trohjärtade blickar! Tala så lätt om allt och utan att motsäga sig! Liksom smeka sig in i folks sympati! — — Det var gry i tös, aj, aj!

När Anna första gången gick till Herrans heliga

nattvard, var ingen flicka i hela konfirmationslaget så utvecklad till sin själ som hon. »Ett förunderligt barn», sade den gamle komministern med sin darrande röst till modern, som neg och sammanknäppte sina händer.

Fager var Anna jämväl att skåda till sitt yttre, hvarför hon rönte den stora nåden att bli observerad af brukspatronens son, den unge löjtnanten, som tillbragte sin lediga tid mellan mötena och Stockholmsbesöken hemma på bruket.

Ingen af läsbarerna var så gripnen af stundens högtidliga stämning som Anna. Hon snyftade högljudd, där hon stod med i ringen kring altaret. Men visste, trots hon som kamraterna vände ryggen åt den öfriga kyrkopubliken, att löjtnanten var med i kyrkan, och att skollärarefrun hade sin gamla kapp på. De fattiga föräldrarna, som hon just då i dagarna kommit underfund med att förakta, sutto inkilade i en bänk längst nere vid dörren och tackade Gud, som i sin outgrundliga vishet utsett just dem till att ge lifvet åt ett sådant barn.

Ja, hvad det var härligt, den dagen! Orgelbrus och syréndoft — och en löjtnants blickar fästade på sig! Och kamraternas afundsamma ögonkast... Signe Herren, hvilken härlig dag!

Att veta sig vara vuxen och få gå ute om kvällarna, som de andra stortöserna, och ståta med lång klänning, skämta med pojkar...

Men nu kom det något annat också.

— Du får tänka på att ge dig ut och tjäna nu, Anna, sade gubben Lekström en dag kort därpå, vi ha inte råd att ha dig hemma nu längre.

Tjäna!? Bli piga . . . Det var inte något vidare härligt, tyckte Anna. Hennes begåfning låg åt annat håll.

— Nej, jag vill inte! kom det ilsket och trotsigt till svar.

— Men hur vill du då bete dig, barn, undrade saktmodigt den kujonerade fadern, som för länge sedan mist allt herravälde öfver sin dotter.

Det visste hon nu inte riktigt — inte precis. Det var ju inte godt att afgöra sådant på rak arm. Men . . . Att bli tjänstflicka . . . En aning sade henne, att hon var skapad för något vida bättre. Hon, som alltid fått så mycket beröm af folk, som . . . som . . . — neej! Gå och slafs i köken med »diskning», bära tunga spänner och sådant otrefligt och smutsigt och trälsamt arbete. Kanske inte få gå fin på söndagen en gång. Hjälpa till i ladugården. Mjölka och fodra kreaturen. Få sprickiga händer om vintern . . .

— Ni far! . . . Och hon grunnade litet . . . Det var väl inte så brådt med den där tjänstefrågan? Hon funderade vidare. Den ena tanken gaf den andra, och dum det var hon ju inte.

Hon hade hört talas om fattiga flickor med hyggligt utseende, som blifvit hjälpta fram i världen af fina herrar. I Stockholm förstås; inte hemmavid, på »bondlandet», hvad finns för utvägar där? Inga. Bara arbeta, slita ondt och gå och se ut som andra pigor. Det ville hon inte. Tvi nej! . . . Hon tänkte på löjtnanten och hans blickar; tänkte på, hur flickor, hon hört talas om, begagnat sig af slikt för att få pengar och vackra kläder. När det så blifvit fråga om vederlaget, som skulle störtat dem för alltid, hade de smitit undan. Men sådant är svårt. Så det vill till att vara slug och spela korten rätt.

Vänta nu! Jo . . . nej — — nå ja! Försöka dugde ju i alla fall. Löjtnanten skulle bli hjälparen — åtminstone skulle hon försöka. Det var ju intet att förlora.

— Vi vänta litet med tjänandet, far, hva'?

Och så ljög hon på stående fot så nått ihop en liten trovärdig historia, om hur hon fått ett halft löfte om plats af fru den och den, och så präktigt kunde hon ordna saken, att de enfaldiga föräldrarne trodde henne.

Löjtnanten träffade hon händelsevis ett par dagar därefter.

En vecka därpå hade hon en vacker ny klädning och hatt. En liten bra affattad fabel, rörande åtkomsten af denna prakt serverade hon föräldrarne.

Ytterligare en vecka, och Anna var ägarinna

till en järnvägsbiljett till hufvudstaden samt en god reskassa.

Nu hjälpte löjtnanten henne författa historien, som skulle utverka åt henne tillåtelse af föräldrarne att få resa.

Och allt gick bra. Hon reste. Bruket hade en hal kvinnotunga mindre — en brist, som då gudskelof inte var oersättlig. Tvärtom.

— — —

Så var hon nu i Stockholm — ensam — — nu gällde det.

Löjtnanten skrämde hon ifrån sig genom hot att omtala allt för fadern, brukspatronen. Det gick tämligen bra; och så var den saken klar.

Att få sig en plats på ett konditori gick också rätt behändigt. De röda, unga kinderna och de talande ögonen annonserade ypperligt.

Smidig, hal, med ett utseende, som drog kunder, blef hon snart mycket omtyckt på stället. — Fick sig sedan restaurangplats och höstade »dricks» i högar, tack vare — ja, gud vet hvad! En flicka kan gå långt med ett fagert ansikte och litet knepighet.

Nu utvecklades anlagen både snabbt och rikt. Hon lärde sig egga de manliga kunderna med att medgifva dem små friheter — aldrig mer. Retade, men tillfredställde aldrig. Gaf löften och ljög sig ifrån uppfyllelsen af dem.

Snart blef det för tröttsamt att servera. Anna,

som nu kände sin förmåga, försökte sig på annat — något som var mer lönande och mindre arbetsamt.

Från sin konditori- och restaurangtid kände hon åtskilliga förmögna lefvemän. Dessa möjligheter utnyttjades nu. Hon bekantade sig med vederbörande, superade i enrum med dem och promenerade i vagn tillsammans med dem.

Några dagar därefter, en förmiddag, då hr grosshandlaren, hr assessorn eller hr kamrern har åtskilliga förrättningar af brådskande art för sig och väntrummet eller kontoret är fullt af besökande — höres en blyg liten knackning.

— Stig in!

Ingen kommer; knackningen förnyas.

— Så för tusan! Tiggare; och bokhållaren går för att få den efterhängsne i väg...

— Herr grosshandlaren! hviskar biträdet för läget, det står en ung dam i tamburen. Hon vill absolut inte gå sin väg... Det är något angeläget... hm... något...

— Tsst!...

Det är fröken Lekström.

Det blir en scen på kontoret. Man blir mycket generad och mycket arg. Men hvad vill man göra? Den unga, förtjusande damen är mycket olycklig. Åh, förfärligt. Tänk, att vara så bragt i olycka — i *olycka*... Hon brister i gråt...

Anfakta! Det är mycket genant... hm.

Den unga damen är förtviflad; det är ju förklarligt . . . — åååh!

Hvad skulle hr grosshandlarens familj säga, om de visste . . .? Men nog hittar hon dit alltid, om ingen annan utväg ges . . .

Det får inte hända — — — och med svidande hjärta utbetalar man en tämligen rundlig summa till den — olyckliga.

En djup resignationens suck, en nigning, och Ann . . . hm fröken Lekström är utom dörren. Om några dagar får en annan af de förnämde kavaljerna besök af en ung, sorgsen dam. Som gråter . . . Bragt i olycka . . . I sorglig, ja, förtviflad belägenhet . . . — åååh! — — Men blir ingen annan råd, så måste hon besöka familjen och klaga sin nöd. Där kan man inte vara så hjärtlös . . .

Därmed är den fienden slagen, fästet intaget, och segrarinnan vänder åter med dryg krigsskadeersättning.

— — —

Det var ju en god och lönande trafik, så länge den varade. Men kommersen tog hastigt slut en vacker dag. När de gode männen sammanträffade ute, gladade upp sig och blefvo riktigt förtroliga, kommo »minnena» fram. En flyktig kollation, så var man på det klara. Och så fick polisen hand om saken. Då var Anna borta — med sorgen,

som var rätt lätt att bära och plånboken, som var ganska tung.

Men nu måste hon slå sig på något annat. En ensam kvinna, som polisen slår efter, har det inte så godt. Inte vågade hon sig hem nu; där hade man snart fått att berätta. Nej, det gick inte an att vara ensam ute i en farlig värld.

Anna gifte sig.

En hygglig handverkare ute i en bondbygd var lätt gillrad. Nu fick Anna hem och man, nu var hon under tak för stormarne ute i lifvet, och det var ju en god och välsignad sak — en mycket god sak, ja.

— — —
Men trist blef det. Det gamla, sköna lifvet var ju något helt annat, och minnena kommo och knackade på. Ack verksamhetsfältet var ju nu så inskränkt och obetydligt för en själ, som hennes. Något surrogat måste finnas på . . . Nåja, hon hade ju mannen.

Hon hade mannen, ja. Och i brist på annat så . . .

Det kan komma på ett ut för en man, om en kvinna af ren elakhet eller af brist på tillräcklig sysselsättning på annat håll för sin lifliga själ blir en häckla för honom. Pinan är lika svår att lida för objektet — och detta gör sig också sällan omak med att underkasta förhållandena någon mer ingående granskning i ty fall.

Mannen bär sitt huskors på olika sätt, allt efter som han är *man* till. Brummar eller tiger, blir brutal och häftig, inbunden och skygg — eller gnatig som motparten. Men i nio fall af tio söker han ersättning utom hus för den lycka, hemmet icke förunnar honom.

Annas man var fullt utbildad drinkare efter ett par års äktenskap.

Hon hade nu också drivvit upp sina anlag till höjden af fulländning. Att *gråta fram* lögner, när hon inte blef trodd på annat sätt, var ett af hennes verkningsfullaste tricks. Alltid var hon martyren; han bofven. Grannarnes sympatier stannade alltid på hennes sida, hur det nu än var; hatet eller oviljan kommo på hans lott. Försök att bli henne kvitt, misslyckades ömkligen för honom. Så en dag, när han var i »half ånga», bröt det löst. Det blef en konversation, där ordet fördes af en käpp, som i sin tur fördes af en utpinad, ursinnig man. Det, som utdelades, var det mest välförtjänta i världen, men blef måhända litet frikostigt tilltaget.

Kontraparten blef emellertid äfven nu situationens herre.

Präst, länsman, grannar — ja, hela socknen förgrymmades svårliga öfver slikt ett illdåd, som den beklagansvärda kvinnan med döende stämma och himmelshöjda ögon skyndade sig att bära ut kring backar och gårdar. Bofven, den bestialiske, den

brutale mannen lagfördes. Och hur hon tisslade, grät och bedyrade, så fick hon mannen verkligen dömd till fängelsestraff — »för svår misshandel, föröfvad å sin sjukliga hustru och under förhållanden, som gifvo vid handen» etc., etc.

Det var mer, än han kunde bära. Men ett groft snöre bar honom, och han hittades, hängande död på en vind, dagen efter det domen öfver honom afkunnats.

För hustrun, den ensamma, olyckliga, beklagansvärda föranstaltades en insamling, som inbragte en rätt vacker summa.

*

Hon lefver ännu. Lefver och verkar. Har funnits och kommer att finnas, så länge män gifvas, hvilka tro blindt på röda kinder och blå ögon.

Blå vargropar.

Ormen utan skallra.

Den lille kortbente.

När aprilsolen börjar göra små kala fläckar under träden, under rothvälfvor eller vid sydsidan af stenar och klippstup, då vaknar lifvet vid norrlandsbrädgårdarne ur sin hvita sömn. Då skärpas justérsågarne, lappas plankkajer och gångar, och pråmarne för utskeppningen drifvas och tjäras. Till hafs syns kanske inte den minsta lilla blåstrimma, bådande öppet vatten, men detta betyder intet. Hafvet kan vara rent på ett litet tag, när det så vill sig. Och då har man hamnen full af »torrakar» genast. Last skall då hvarje skrof ha, eljes blir det fråga om liggedagsersättning, och slikt är dyra historier, som ingen sågverksägare gärna vill vid.

Därför väcker vårsolen ganska tidigt till lif buller och bång på staplar och trallbanor. Söderifrån eller ned från timmerskogen komma värm-länningarne — flyttfåglarne, som sträcka vår- och höstvis regelbundet som vildgässen. Har ångsågen gått med enkelskift under vintern, sätts den nu i gång natt och dag. Och det smäller af virkesbördor,

som kastas, de renskurna plank-bunscherna på kajerna växa. Det är sommar i faggorna, fast vinter i luften.

En ljus, kall sådan dag vid X-fors sågverk.

Stabbläggarna tågade just ut i morgonskymmet med bärdynorna dinglande vid spakarne, klara att spänna dem på axeln, för att bära undan nattförlaget på sortérbryggorna. De frostiga landgångarne sandades mot halkan. Att bära plank är intet lekverk, all försiktighet är vid den sysslan nödvändig.

I ett af lagen fördes något märkvärdigt resone-mang — lågmäldt och intensivt, med vissa blinkningar af godt förstånd och elaka gliringar. Något särskildt stod på, hvad det nu var, något extra.

Jo, saken var, att en ny bärare skulle begynna i laget på morgonen. Och naturligtvis skulle han »klämmas» — en skärseld, som alla nybörjare i lagen få gå igenom. Ett prof, hur långt den nye tål kallt järn i fråga om bärning. Består han det inte, så — adjö med honom!

Att distansera — eller »kurka», som brädgårds- termen lyder — en nyintagen, är ett nöje, som gamla bärare sällan försmå. Den här skulle man snart expediera, som det såg ut.

Och litet lustig tedde han sig ju, den nye. Senig, undersätzig, kantig, med korta, skefva ben — tämligen obetydlig, i hastighet dömdt. Stabbläggarna äro ju eljes, som man vet, stora och groft tillskurna kroppar.

— Här går liksom lite varmt till ibland, yttrade en af de gamle med en medlidsam blick på den kortbente, — ni är kanske lite ovan vid slik bärning?

— Får fell försök' å lär' me' då, genmälte kortbeningen nyttert, brytande på någon slags norrbottensdialekt.

— Två så'na här ta vi alltid åt gången — talaren visade på en bastant plank.

— Då va' grofva saker dä, kom det säffigt, utan förvåning, fast det skulle vara uttryck för sådan.

— Gå bara inte och gör er illa, kom det åter retfullt. Och så började man.

Långsamt, trögt i förstone, innan de styfva lederna uppmjukats. Plankbärning är det styfvaste arbete på Guds gröna jord, och den starkaste kropp blir snart stel och försträckt. Motvilligt, nästan med ett stönande sättes axeln till, en sviktning, ett par tag med spaken för att få jämnvikt, hand i sidan... Kroppen krökes under tyngden i S-form, Mjuka steg, som i gungning på fjädrar...

Den korte, nye tycktes krångla litet; kanske af ovana, kanske af tillgjordhet, men med var han — sålänge. En halftimma gick. Den värsta morgonvedan i axlarna var borta. »Kortben» konstrade något, men följde.

— Det tar ingenting, det här! Litet större bördor, eljes hinna vi inte undan i rätt tid, dekreterade en af laget storduktige.

Och så ökades bördorna något, ehuru de redan voro alldeles tillräckliga; klämmas skulle han.

Lysviks-Nirs, en af de äldste i bärkompaniet, numlade något om »högfärdsbärning» och »skrytarbete». Gammal riddare af dynan och bärspaken, hade sett och pröfvat åtskilligt — sett, hur unga, våghalsiga kamrater, som vräkt sig för att synas duktiga, kommit till korta. Ett oförsiktigt steg, och så hade högfärden legat nere på en plankgata, krossad till döds under skrytbördan eller lemlästad och förbi för alltid. Eller hade ett blodkärl i bröstet sprungit af öfveransträngningen. Därför var Nirs försiktigheten själf och rådde äfven andra därtill. Nåja, så hette han också i hvardagslag »Stackers-Nirs».

— Nå, hur känns det? Fryser du, 'Nykommen'?

— Frys' du själf? — Det kom en hvass liten glimt i den kortes små grå ögon. Han hade fått färg af ansträngningen, gick bredt med sina små skefva stumpar, och det är synd säga, att det fanns något skyggt eller förläget hos honom.

Den storduktige muttrade mellan istaggarne i mustascherna: — Min själ, morskar han säj inte, Kortis. Dä' ska' han inte ha gjort för inte. Vänta, tills vi kommer på yt-furan!

Så gick det en stund igen under tystnad. Nu hade man »ledat upp» sig, rockarne af, och på panna och kinder glittrade droppar, stora och täta.

Men med var han, den kortbente. Ingen gick förbi honom.

— Han tar sig visst! menade Lysvikarn.

Efter frukosten kom gröfre virke. Det retade de gamle, att en slik puttefnask höll sig sida vid sida med dem. Bärar-äran måste räddas, kosta hvad det ville. Vänta! tänkte de och hoppades åtskilligt af det tyngre virket.

Så i selen igen och i väg på nytt.

Det knakade i armarne på lättaren, det flåsades under bördorna — men besitta den lille nye, så sant! Var han inte den förste framme på stabben, inte var han den siste, så mycket är visst. Det var kläm och ledighet, det var snits och mjukhet. Gud vet, hvar krafterna sutto hos det lilla lifvet, men funnos där, gjorde de. De lustiga benstumparne struttade iväg uppåt landgångarne snabbt som trumpinnar. Inte var det första gången, han var med, det måste nu alla medge.

På detta sätt gled o både en och två timmar fram, och middag blef det. Nykomlingen var ännu inte kurkad.

Det var ju inte kvällen än, förstås. På eftermiddagen skulle själfva storprovet startas. *Då* spordes det! Bestod han *det* så... Ytvirke af värsta sorten, så'nt där riktigt otäckt garr-virke, tungt som bly; vänta bara! Jojo, komma in i ett gammalt bärarlag och inte vara vuxen! Ge sig

ut för att gå på stabbläggning — nånå! Så'n't vill det *karlar* till! Jojomen! Det är ingen lek.

Den dagen expedierade de täflande hemska kålbullsransoner till middag, kaffe före och kaffe efter, hvilade grundligt, och slutligen bjöd den storduktige kamraterna på en bra sup. Ja, man tog sig visst två för säkerhets skull. För nu gällde det. Så möttes man igen på sortérbryggan, där grofplanken, gårrvirket väntade. Storbäraren, den katigaste i munnen såväl som i axeln, föreslog genast att öka på bördorna litet för att få slut i tide. — Men om ni, som är nykommen och ovan, inte vill vara med på detta, så säg bara ifrån! Se, vi vill inte att nå'n ska gå å fördärfva sej, utlät sig primus med en glimt af hån, som alltför tydligt stack igenom.

Kortisen drog den breda munnen till ett litet smil: — Je vill allt frest' på ett tag först . . . Han var för retsam med sitt lugn.

— Ja, gärna. Men skyll inte på oss, om det går er illa!

Neej då, det skulle han inte göra, bevars. Och åter eldade man på och ångade af.

Jaha, nu gällde det.

Det var ohyggliga bördor, man lastade på sig; suparne verkade. I språngmarsch. Snart flögo västarne efter rockarne. Mössor och hattar lades

af, och slutligen följde också yttertröjorna. Sedan fanns inte mer barlast att lätta.

Lysviks-Nirs, som visste, hvad som förestod, låtsade halka och vricka foten — så måste han ju gå hem. Det kunde nu ingen hjälpa. Men ve mig hvad de andra gnodde!

De ilskade upp sig och lastade på, så det knakade i ryggbasten. Nu var det inte arbete längre, det var ursinne, öfvermod, drifvet till vanvettets gräns. Ingen, som ej sett vana, grofva brädgårdsbärare, kan göra sig en föreställning om de virkeskvantiteter, dessa galningar lastade på sig åt gången.

Svetten strömmade, bröstet häfde sig och munnarna stodo vidöppna. Ett vildt handgemäng, en täflingsstrid på lif och död.

Men en människokropp är ingen maskin — och t. o. m. en sådan kan icke pressas utöfver en viss gräns. Verkan af de två glasen hade afdunstat. Farten började saktas, öfveransträngningen gjorde sig märkbar. Utan att vilja låtsas därom minskade en och annan sin börda — endast den nye, trubbiga, oansenlige kamraten bibehöll sin. Och så kom slutligen den stund, då alla minskade — alla utom han. Gårffuran hade inte kufvat honom.

En och annan tittade nu i smyg litet närmare på den nye kamraten, funno honom i besittning af en riktig tjurhals, som flöt jämnt med hufvudet,

ett par axlar, som smidda af ett stycke bessemer. Man fann också att de korta benen — de fasligt löjliga benen — voro nästan jämntjocka ned till vristerna, med senor och muskler, som, då de knötos, hotade att spränga benkläderna.

Och nu inträffade något, som ingen af de gamle i laget kunnat tänka sig på morgonen, ja, som ingen i hela skärgården någonsin sett eller hört maken till.

Så snart den nye märkte slappheten hos de andre och förstod, att dessa hunnit kulmen och voro på återtåg, lät han söka upp åt sig ett par plankor af rent hemsk tyngd. Två man hjälptes åt att lätta, och som en panter sprang den korte under, böjde sig, fjädrade upp sig, vred på tjurhalsen och tog några steg.

Men liksom han ångrat sig, stannade han och sporde, adresserande sig till gåpåaren, som jämnt velat öka bördorna: — Har du lust å gör ätter?

Hvarpå han till allas skräckblandade förvåning böjde först det ena knäet ned mot bryggan, sedan det andra, så att han stod på båda knäna. Därpå *reste han sig upp* med den kolossala vikten på axeln — en manöver, som möjliggjordes endast på grund af hans sällsamt formade ben — fortsatte därpå bort till stabben och kom åter samt sporde: — Ska' vi int' ök' lite te'?

Ingen svarade. Ett par skakade på hufvudet, och under tystnad fortsattes bärningen till kvällen med vanliga bördor.

Stukade, modfälda, slappa tågade de hemåt, askgråa i ansiktena, med håliga kinder.

Men dagens hjälte var »Kortben».

Sågspån och senor.

Fem energiskt viftande ramar och två hvinande kantverk fyllde såghuset med ett surr-hväs-rasslande brus, så det var nästan omöjligt för någon därinne att höra ens sin egen röst. Det hördes öfver hela brädgården, stapelstaden, där lastningsbrådskan just nu prejade armarne till gränsen af det omöjliga — till kontoret, som hade alla fönster utåt sjön på vid gafvel, i tanke att någon frisk fläkt måtte förirra sig ditin och moderera junihettan — till kasernerna på andra sidan ribbkolningarne. Ja, ända långt utåt hamnen med seglarne och lastångarne, som immerbadd slöko pråmlasttals af brädgårdens lagrade skatter, trängde sågmullret, markeradt af kantrissornas monotona »i i i i i» . . . och ett blixtnlik »irrt», då någon kvist genomskars.

Fem ramar sände rallvagn på rallvagn med vått virke ut till torkning i stapelstaden — eller affall till kolningen; — fem ramar klöfvo cirka hvar fjärde

minut hvardera en stock; och minst var tionde gledo nya stockforor uppför timmerbryggorna ur hafvet.

Långväga gäster, de där stympade tall- och granliken. Väl sina 60—80 mil, kanske mer, hade de promenerat efter basvägar och genom flottleder. Dansat genom forsar och fall, pilat utför starkt lutande timmerrännor, glidit makligt fram å milsvida lugnvatten. Mot hafvet, mot hafvet. Kvistiga, vresiga från nordsidan af berg eller sjöstränder, smärta, nästan jämntjocka och raka från tätdungar på jämnmarker eller tvärtjocka som sockertoppar från oländiga höjdregioner.

Hade stått där, stam vid stam, gren in mellan gren, och sett många, många års ljus och mörker skifta — utan att själfva skifta, åtminstone färgen.

Härdiga, vackra norrlandsbarn, närda med magraste kost ur skrefvor och stembunden grusgrund; fattiga med rak rygg; härligt trotsfulla af segt framgångsrikt motstånd. Högre och högre lyfte de sig — långsamt knöto sig rötternas kroker kring hållkanterna, täta grodde sig stamfiberna samman — sakta gick det, men det *gick* dock.

Och allt rikare, fylligare strängades kronornas eolsharpor för himmelens hundra vindar att traktera. Furorna voro basar i konserten, granarna tenorer och björksnåren hade höjdstämmorna. Orre, trast och gök gästuppträdde om vårarne, och symfonien har ingen klagat på.

Skogen var skog.

Tills yxor och sågar kommo — och ramar och trissor. Då flyttades symfonierna till kusten och spelades med hjälp af ånga och skarptandadt stål.

Och guld.

Men så blef det ju också då något ordentligt med det och litet omväxling i programmet, såsom signalpipor och allsköns skarpa toner. —

— — Nej, nu var det den här sågen, det var fråga om!

Vildt fåktade ramarne, som det gällt att skära i kapp om premier. Upp och ned, upp och ned. Hundrahästingen nedinunder, som matades med sågspån och ribb, drog sitt lass, så oljesvetten droppade från lager och vefvar. Remmar och remskifvor, timmerspel, spånledningar, eldare och smörjare, matarvalsar, stockvagnar, sågare, kantare, vagnslastare — järn och stål, ben och senor — — allt och alla kuggade in i och växladades ut från hvartannat, som det bör vara i ett ordentligt, välinrättadt maskineri.

Medan luften genompyrdes af en komplicerad odör: terpentin och sjö och maskinolja och unkenhet från halfruttnade barkrester, som släppte från stockarne och gled ut på golfven, slemmiga, otäcka, hala.

Schiofs! kom det från storkantbänken.

Det hördes knappt, och ingen märkte det.

De hvinande stålbladen svängde rundt med sådan hastighet, att det tycktes, som de stått alldeles

stilla — två lömska, gråa strimmor, lurande och roflystna.

»I i i i» hväste det, och »krasch — krasch — krasch» skar det, de groflänkade timmerspelskättin-garne gled med sitt »rrt-rrt-rrt-rrt» öfver rullarne, medan det nysågade virket trafvades dimensionsvis på vagnarna, så det sa' »dask» i hvar plank. Undan gick det. Ingen hade hört något, ingen sett något. Hvem fäste sig i ett slikt virrvarr vid ett säreget litet ljud — »Schiofs!» — — som man tänker sig en gammal säck, kastad in i ett tröskverkshjul!

Hjälpkantaren vid storbänken var borta; förkan-taren stod där och undrade och väntade. En ny liten trafve lades upp framför honom, minuten därpå ännu en; högen växte. Den, som skall kanta undan efter tre ramar, får inte huttna för länge.

— Besitta det så sant! Gå ifrån midt på för-middagen, utan att säga till!

Högen växte och växte.

— Nej, så sannerligen... I väg måste han och se efter eller söka få tag i en ann' karl i hast.

— En sådan — — nej hva' i...

Nedom kantverket låg en hög af kläder, sågspån, spint, händer, ett hufvud och stänk af något rödt.

På två minuter var hvarenda rem i hela sågen afmuffad och hela såglaget i en tät klunga vid stor-bänken. Från maskinrummet och sortérplanen kommo flere till, smögo sig fram, stelnade till — och tego.

— Halkat på en slemmig bark och fallit tvärs öfver... som bror min för tu år se'n... skars nära på af... hviskade någon. Hviskade!

Ty den själamässa, som hölls här, vågade ingen störa. Det var så tyst, att aningen af en suck — en enda — från byltet på golfvet förnams. Det var andakt och bön, fast utan ord eller toner, utan präst eller bönpall. I hvarje hjärna satte sig fast en tanke, som växte ut, kombinerade sig med andra, klarnade, lefvandegjordes och vidgades: »i dag han; i morgon jag.»... En rockflik i en remskarf... armen i en kuggväxel... handen vid en trissa... — — hvems tur var det härnäst?

Men här blef snart annat af. Hvardagen är ingen andaktsdag i en såg. Yngsta kontorspennan kom i flygande fart och skrikande ifver:

— Ja, de' va' mycke' tråkit, de' här...

De ryckte till.

— Mycke' tråkit... Men vi få se till å få'n härifrån. Inspektorn kommer själf, så att...

Den unge, ifrige kontoristen var helt anfädd. Han hade sprungit hela backen uppför för att vara framme före husbonden och visa sitt nit. Stämman var irriterad och skarp.

— ... Få se till och göra något slags bår!... Inte duger de' att hela sågen står still så här — de' hindrar ju på brä'gårn också!

Han var lutter energi, den unge mannen. Han torkade sig i pannan, tittade från golf till tak, vidare från vägg till vägg för att finna en bår. När så ingen gjorde min af att raska på och hjälpa till, fann han för godt att stryka under med ett; inspektorn *sa' själf* . . .!

Nu rörde sig klungan litet. Snart skiljde sig en ifrån och jämkade sig hän till sin hvasstandade, kalla kamrat, därpå en till, en tredje, en fjärde — men sakta och motvilligt.

Det var med en trist känsla man gick tillbaka hvar och en till sitt skärande, hvinande vidunder . . . Så rasslade det i ett spel. Strax därpå tillmuffades en ram. En plankvagn sköts ut — — och allt var i full gång igen. Och sågspån och spint hopades och dolde både röda och svarta fläckar, liksom surr-hväs-rasslet förtog stön och suckar och likgiltiggjorde . . .

Ty se, så där på försommarn gäller det att raska undan med sågningen. Natt och dag. Ingenting får hindra. Det är hela höstskeppningens virke, som skall sågas på försommarn.

I dag mig, i morgon dig.

Back-Olle, gammelknekten tog ett säkert tag i sängkanten och halade upp sin tunga öfverkropp — och det ännu tyngre hufvudet. Lyckades, mot förmodan — i betraktande af omständigheterna —, höll sig kvar och tittade ut.

Därute var ju något att se.

I upphuggningar och öfver kalskiften framglimtade båda Dellen-sjöarne, djupt nere. Det centrala af socknen med stora hvita och röda fasader bland åkergrönskan inramades af en mörk barrskogsoval, fläckad af ljusa björksveder, efter skogseldar.

Betula alba är skogens exing; så snart minsta område blir på ett eller annat sätt ledigt, slår hon ned, biter sig fast och hindrar själfva enen att komma sig där.

Utomkring det hela blånade bergshorisonten, förtonande i mjukt upp och ned, dyningslikt.

Så taflan. I försommarsol.

Olle storsvor. Fast mest invärtes. Med ett munlås, sådant som hans, var inte annat möjligt.

Öfverläppen var nämligen ordentligt klufven. Ena näsvingen hade råkat komma i misshugg vid operationen och blifvit skamfilad, den med. Så hade blodet sökt sig nedåt, naturligtvis, öfver munnen och hakan, lefrat sig och torkat i en duktig klump nere i det yfviga haksågget, som af förlåtlig nyfikenhet skickat en del långa strån uppåt att utforska orsaken till flödet. Komna ditupp hade stråna smugit sig in i såret och torkat fast. Hvarje försök att »klyfva näbb» hade därför till följd ett smärtsamt ryck i den nyöppnade klyftan, hvilket gjorde, att t. o. m. de minsta ansatser i den vägen skyndsamt inställdes. Han måste, kort sagdt, »hålla mun», vare sig han ville det eller ej.

Därför blef svärjandet något ofullständigt med hänsyn till ljudet, något, som sagdt, mest invärtes. *Meningen* var det inget fel på.

Ja, Back-Olles äne var icke trefligt att skåda i dag. Torkadt blod och mulbänksreminiscenser kring munnen, och från högra ögat, snedt öfver kinden på samma sida, dessutom ett bredt blått fält. Inte *rent* blått naturligtvis, utan blågrått.

Hua då, hur han såg ut!

Gumman hans gick omkring som en äggsjuk höna. Inte vågade hon säga något. Inte i dag,

oj, oj! I dag var gubbens dag. Men sedan — i morgon! Ååå...

Som örngottet såg ut, där han legat! Och kläderna hans! Penningstyfrarna var det väl också slut med förstås. Och inget kaffe. Mildaste, inget kaffe!

Men vänta, han! Väänta!!

Hon kunde då mest spricka. As till karl! Hon skalf, och underkäken gungade på ett omisskännligt sätt. — Men hvem var det, där kom?

Å pris och innerligen lof! Per Jons Sigril! Genvägen öfver täppa. Det måtte väl låta sig göra att späda sumpen en gång till, vet jag, så att...

— Jo, här ska du tro, Sigril... skrek Back-Olles'a på långt håll, fränkan till mötes. — Herre Gud! — hon lopp och högg den ankommande i armen — kom in! Kom in ska du få höra! Elemen-skade, armade gubbrackare, en ska' dra's mä! Usch! D'är så je kan...

Resten af meningen fnös hon ut i sitt hjärtas stora, outhärdliga vemodighet. Hvarpå de döko in bakvägen i köskrypets stilla enslighet, de två.

Därinne hade de det ganska hyjeligt. Konversabla bägge, och det fanns väl alltid ett eller annat ämne, som tarfvade dryftning. Snart frasade det af näfver och pinnar i spiseln under den snedbenta kokaren. Den mera hit och dit irrande inledningen var öfver, konversationen började flyta jämnt, utan

ryckningar och pauser. In till den slagne hjälten iorstugusängen trängde mullret från de vältränade gumtungorna oafbrutet som sorlet i Delångersån vid vägöfvergången.

Skulle han hugga tag i en becksömsstöfvel och slänga i dörren åt otäckorna, tro? — Nej, det fick vara . . . Galhalsar! . . . Syndastraff . . .

Han tittade i taket. — Det nöjet tröttnade han dock snart på, eftersom spindelväfvar och flugsmuts var det enda intressanta, där fanns. Fönstret? — Likaledes. En trasplugg i en af rutorna hade han gått och sett på det senaste halfåret; lika nära var det för det. När han inte hade råd att låta sätta i glas så . . .

Fatala belägenhet i alla fall! Inte kunna få urladda sig en gång i ett ärligt »tvy för sju skock miljoner», etc. på äkta soldatmanér.

Håhåjaja! Med ett och ett half öga mönstrade han, meningslöst, väggarna. Ja, där hang hon, lobössan, den gamle delbons allt i allo, minst dubbelt kärare än Sara, kärngen, och näst en tio-dubbel från stan hans ögonsten.

Gamla tjufskyttebössa, hvad du skulle kunnat berätta mycket från jaktstigen . . . Ett par gånger bar du ju lod och krut för annat än fyrfota vildt också. Men det var nu så längesen. Och så blef det ingenting af, ty Olle var inte en af de värst-värste.

Annars hade han nog anledning. Se på gammelrocken, bredvid! Svårt att skönja nu, men i början skarpt, som urtaget med stans.

En tusan så hätsk, den där Berg-Kalle, han som... Kunde ta matsäck med sig — ja, det spordes ju efteråt — och ligga tre dygn i sträck i bakhåll. Men så tog det i rockuppslaget bara, när det kom till kritan. Hade väl blifvit otålig af att vänta så länge, begrips, och slarfvat med kornet.

Efter den betan kände sig Back-Olle — ja, inte rädd precis, men litet så där hvad bättre folk kallar »nervös», hvar gång han stegade förbi en viss skogsdunge, en knapp fjärdingsväg från hemmet.

»Riii! riii!», lät det utifrån, och »pipipipipi pjuu!» och »tilitt tilitt tilitt!» och »tirr ti ti ti ti»... Det hven af vingar i blixtilikt kretsande, det duggade af kvittertoner ur tusen små näbb, galna af lifsglädje — pärleskurar af toner, som liksom regnade ned ur luften öfver träd och jord. För en herrans hyjelig och klar, och vacker dag, gu' signe!

Åj åj åj! vändades det skrumpna, gamla soldat-hjärtat inne i sängen. Nyss såg och hörde han tåget ånga i väg mot Hudiksvall. Signalerna skuro som flar i örat, bullret var, som likvagnsbuller. Å Hu'svall! Där — där fanns det... Godt och mildt och ljufdigt. Å, det är något helt annat än den välsignade »hem-arraken», som smygfabriceras i ladugårdarne här och där uppe i dunklaste delbo-

skogarne och smakar likt rostigt järn eller som att svälja smånubb. Nej, andra don är det de ha i stan: mjukt, ljufveligt och ändå starkt — märkvärdigt nog, ändå starkt?! Herre Gud! En gammelknekt, den där trampat sina svettiga möten i Moheds sand, kan gråta för mindre.

Slammerkärngar därute! Kvarnforsen! Rinner och rinner. Bara rinner, utan hejd. Nu var det ungdomen igen, som fick sitta emellan. Stor-Olles Pelle må veta. Han var nu pojken för dagen. Fram på tvättbrädet, vändas, doppas, vridas — som byk — och klappas: klapp klapp klapp! Så doppas, vridas och vändas igen. Besynnerligt, tänkte gubben, att efter slik karingbyk blir allt, de handtera, *smut-sigare*, än förut — allting!

Denna vända!

Om han så visst hade tag i en sax och finge klippa upp munnen — klippa af det, som stramade. Men stiga upp för den sakens skull, gat han inte. Så vände han örngottet om, vred sig på sidan och blundade. Bataljen kvällen förut hos lönnkrögar-Nisses hade något nedstämt hans bålda krigaremod.

Gummorna i köket hvarken stämde ned eller blundade. Ljusbrunt rann sumpspadet ur pannpipen — hejdlöst ördströmmen ur munnarna.

— Jo, si du Stor Olles Pelle . . . —

— Å, du tör vetta, du, hva han kom på häkte för sista gången?

- Det vett fell alle. Ja d'ä visst tredje gången nu.
- Nä, andra väl!
- *Tredje!* säger jag. Första gången smorde'n fjälingsman; andra gången högg han en polis i Hu'svall; å sist var'e den där utsockningen. Ja, den var ju så nära dö, sa dom.
- D'är ju för mårskvårdit.
- Så ong sôm han är... Huggare te pöjk i alle fall.
- Jaa. Alle jänter kan häng opp sä ätter'n, Dôm är sôm förgjord'.
- Tror je nog. Bra sir'n ut, stiggen. Lång å mörsk...
- Nrrrooft... Nrrrooft... Storstugsängens innehafvare hade dåsat bort, glömsk af sår och kapitulationer samt för stadsresor felande mynt. Nrrrooft. Den gistna dörrspegeln darrade lätt. Duetten kunde fullkomligt ostörd fortgå.
- Nu har visst Pellepojken fått igen! Knekt kärngen kramade sista droppen ur den snedbenta.
- Nej, hva är'e du säger!
- Jojomen.
- Hva har'n fått?
- Den sjette eller sjunde stinta på... ja, så där, du vet.
- Är'e möjeli? Sjunde!?
- Som en vet, ja. D'är kanske flere.

— Jösses ja. Dôm är sôm toku ätter'n. Han får ju'nt var i fre.

— Två svor han sä ju fri ifrån.

— Två bara?

— Ja, dä gör desamma. Dôm får ingenting åf 'en, de andre heller.

— Dä får dom inte. Slugare är han.

— Hur ho Jan Jans Lena ska bär' sä åt nu, tro!
Två små.

— Ho reder sä nog. Rika bonndotra. Inga nö, för slike.

— Ingen tar'a, mente je.

— Blir gift!? Ho får så många, ho vill ha. Åf storsläkt å har pengar. Ärfver gål å jol. Om hon så hade tie ongar, blir hon gift, sanna mine ol!

— Å ja... Ja ja... Hva lifve är unnerlit ändå.
»En strid och en äflan» — jäkla brömsrackare!
En strid, ja. Håhå!

— Å om en vor' go för förtjäna nå bara. Länsman gnor ju här sôm en rö hunn. Dä minsta en frester mä nånting så...

— Länsman, ja! Att dôm inte kan märska den karibeln, så han håller sä hemma ner på sockna.

— Skräp te karar, si du. Nu för ti'n. Herregu je minns... je minns...

— Jaa, je minns mä.

— Du! Hva minns du! Sôm int har vari här länger.

— Minns int je kanske!?

— Ää, prat! Hva minns du? Ingenting. Mot en ann.

— Hör du: je minns mer, än du tror!

— Hva är'e du säjer? Hva mener du? Sitt int här å . . . Kanske du minns, hvar Karl Pers selfverspänne å ringar tog väjen här om åre?

— Ja, ska vi fram mä slikt, du, så ta du å gräf fram timmerinspektorns plånboka ur sängjehalmen din — hva sa du nu?

— Ditt usliga få! Vill du bara på eviga minuten packa däg ut! Je ska fresta knacka däg ti skallen mä ett veträ, tröll.

— Gubevars! Fatti är je, men smygköper tåf tjifvar dä . . . Ajö, otäcka!

— Otäcka själf! Har du int sitt nå får på bete nyligen? Dä går bra å knip' får ute. Slikt löner sä' oherrans bra dä. Men en ska int' glöm' borst ta märstje tå skinna.

— Trösta nå mäg för däg, ditt odjur . . . Men je kan teminstingen bedja te min Gud. »Gå in i din kammare å lyck dörren till», heter det. Dä är e' stor tröst, du. Att nederfalla på sina knän i brinnande Fader vår. Slikt hugsvaler, du.

— Ack ja! Dä är godt att nalkas den himmelske fadren i sin nöd. När lidandet kommer. När nöden kommer å klapper på ens porschtar. Åhå, Sigri! Låtom oss gå in å ta en vers gemensamt!

Om en stund hängde två hvassa käringnäsor endräfteliga samman öfver en gammal psalmbok med spännen. Efter något bläddrande hittades en lämplig vers, och så begynte en ynkelig jämmer, något af osmorda gångjärn, marskatta och råf i sax. Vers efter vers. Under droppande tårar.

Detta hindrade alls inte, att man vid något svårtydt Kyrie Eleison gjorde uppehåll och sade: Kan du si, hva d'är för sattyg, där står!

Så hoppade man öfver det omöjliga och lät rullan gå på nytt.

Gud vet' hur länge det fortgått, om inte en duktig knytnäfve gifvit dörren en dunderskräll. Nu var duetten förstörd.

— Jesses! Han har vakna', den olikingen! Nu få vi sluta.

Sigri smet hasande ut bakvägen, som hon kommit, och Olle-kärngen började pyssla med sina tomma grytor och pannor, i ny stilla förargelse öfver att känna sig bunden till tunga och läpp igen. Men vänta, han därinne! Det här skulle han få umgälla, å!

Den stackars knektkärngen började ladda sig på nytt, väntande på gubbens nykterhetsperiod för utbrott. Den här gången skulle han få i sig allt — *allt*. Att hon var bonddotter född, och han bara dräng; att hon tjänat i Hudiksvall ett år hos ett herrskap och lärt fina seder; hvad *hon* hade, då de

gifte sig, mot hvad *han* hade; hur han var en af-
fälling, som inte »trodde» o. s. v.

Man kände, hur luften tjocknade till af ett
hiskligt oväder, som skulle bryta ut med storm,
åska och hagel, tillintetgörande och hemskt. Gummans
mun var i arbete, fast intet ljud hördes. Det ryckte
i läpparna, ögonen smågnistrade, och under näsan
hängde den oundvikliga droppen tidare, än eljes.

Under tiden stod gammelknekten inne i stugan
framför snusdosspegeln, som gillrats upp på drag-
kistan, tittade och vände. Öfverraskande otäck
såg han ut, det måste han nu säga sig själf. Med
en rakknif sökte han så nått skära af de hindrande
stråna för att komma på det klara med åtminstone
själfva munnen och få en tröstens mulbänk anbragt.
Krångligt gick det; ögonen voro ju gamla och delvis
igenmurade sedan gårdagen. Gick gjorde det emel-
lertid. Till sist. Men i ögonvråna glänste stora
droppar, som smärtan framkallade.

Tvi vale, för en pers! Och inte en lefvandes
droppe i dag.

Sak samma hvad. Det allra sämsta hembryggda,
grumligt och kärft som ättika! Bara det varit *något*.

Så öppnade han på köksdörren.

— Har du nå kaffe? kom det rostigt och icke
utan grimaser.

— Kaffe? Jag? Hva skull je fått kaffe ifrån?
hven det om öronen, hvasst som pisknyp.

— Ta hit lite mat då?

— Är du gaern kar'? Vi ha int' ett matgryn i huse'.

Det var något nedslående uppgifter, detta. Inte kaffe, inte mat. Hm, hm! Det var då också själfvaste . . .

— Hör du, Sara!

— Hva är'e nu då igen?

— Du får . . . me si! Du får ta å gå å fresta skaffa . . .

— Mat?

— Äää!

— Kaffe kanske?

— Dumheter! E' *brännvinsmôla*, vet je. Ge dej åf i rappe! Ta' de hva du vill: te Lars Pers, Per Jons, Anders Pers — hvar tusan som helst. Men du kommer inte hem utan, förstår du! . . . För då är e int' värdt du kommer alls. Begrip du?

Och Sara begrep; det hade gubben lärt henne — vid andra dylika tillfällen. Men när så tiden blef gynnsam därför, lärde hon i sin tur Olle något. Då han sedan i ensamheten vägde för och emot debatternas intensitet och längd, måste han medge, att han var en verklig stympare, så karl och gammal soldat han var.

Men nu var det allt för långt gånget. Hon hade fått öfvertaget, och att införa en ny sakernas ordning, mäktade han inte.

Så det var intet att göra vid det.

»Jag är en gäst och pilgrim», nynnade Sara andäktigt, där hon gled fram å stigen till nästgårds med en grön butelj under förklädet. Det var bara munnen, som sjöng så; tankarna nynnade ungefär detta: »I morgon är *min* dag!»

Himmel, hvad sol stod grann öfver trakten!

Två små ögon.

Pip! utlät sig en stor råtta bakom skräptunnan i hörnet, inne på bakgården. En gammal, tjock baddare, nästan kalrakad om rygg och svans af flitigt kilande i trånga murhål. Stamgäst och gammal i gårde, full af märken efter kattklor, som hon sluntit ifrån, eller af vedersakares huggtänder inne i smygarna — pip! Hon hade varit i batalj igen.

»Bakgården» *hette* det; men en brunn *var* det. Sex-våningshusen på sidorna utgjorde bräddarna. Med en riktigt långskaftad sopborste räckte man tvärsöfver från fönster till fönster mellan våningarna. En brunn, som sagdt.

Nere på brunnens botten — gårdsplanen — slickade fukten långtungad öfver stenarne, absolut fredad för allt hvad sol och vind *hette*. Med

gammelrättan konkurrerade massor af gnagare om läckerheterna i soptunnan och källrarne. Svamp prydde hvarje den minsta träbit. Rost färgade metall härnere på några timmar.

Många, många fönster vette åt brunnen. Och många, många föremål skakades, dammades, bankades, kastades, ut öfver och i brunnen. Sopskyfflar — det var så bekvämt att sträcka ut en lättjefull arm, vippa till och . . .

Damppartiklarne gjorde en liten rond i förstone, på försök, men kommo ej långt; några gled o igen genom öppna dörrar, fönster och springor, men någon hvirfveldans, som de räknat på, blef där icke af, ty ingen vind spelade upp, och inte kan man dansa utan spelman! Så blef det att helt sonika dala ned till botten, och därmed slut med friheten, ty fukt är girig på sådant som damm. Den behöfver slikt till sina baciller.

Det var en storartad bacillfabrikation, det bedrefs därnere, en riktig kläckningsanstalt. Behöfver det nämnas, att produktionen öfversteg behofvet i utomordentlig grad . . .

Sicket ett litet fönster, där satt nere! Ett dockskåpsfönster. Gardiner innanför också. Och två små »bloddroppar» i nätta krukor, jaha. Och ett par små ögon och hälften af en liten näsa såg man.

Du hjärtans lilla fönster, som det alltid daggade och rann af!

Ett par små ögon, ja. Och en mamma vid en spis, en pappa vid en skodisk. Med tända lampor vinter och sommar — morgon, middag, kväll.

De små ögonen räckte just lagom upp till och en smula öfver fönsterbrädet och kunde glutta ut ett grand. Hvad det var intressant med väggen midt emot, så nära! »Tegelstenar», hade mor sagt en gång.

Åh! Det var tegelstenar detta ... Långa tvärstreck och kortare upp och ned ... Tänk! Och sådana gluggar.

— De där gluggarne, det är *fönster*, Mia! ... Därmed hade modern rusat tillbaka igen till spisen, där kaffepannan pyste.

... Tegelstenar och fönster... och fönster och tegelstenar! Det var mycket det.

Mycket, som gömdes.

Tegelstenar — små bristande knoppar om våren... ljusgröna små blad... längre fram blommor... frukter... —

Tegelstenar — jublande fågeldrillar, lustigt flaxande vingar, ifrigt gapande små näbb...

Vida fält med prästkragar, böljande säd... glänsande, glittrande vatten... sol, härlig guds sol... ändlös blånande himmel...

Tegelstenar...

Det var sant, brunnen hade liksom ett *lock*. Det locket var så förunderligt klart och blått. Så rent,

så olikt allt annat inom de små ögonens synkrets. När Mia vred sitt lilla hufvud duktigt på sned, kunde hon skönja en stor flik af »brunnslocket».

Tegelsten var det inte, det hade inga skarpa kanter och inga raka, raka, raka streck — streck, streck och inga hårda, hårda kanter. Men fönster? Var det kanske något ditåt? — Mor?

— Jo jo, det är ett fönster, Mia . . . Men det sitter för högt . . . För oss! . . . Och det lät som en suck, tyckte de små ögonen, då modern kom med denna förklaring.

Ett fönster! Så klart och blått! Så vackert! . . . Hvad det var väl ändå, tyckte ögonen — och den lilla näsan nickade förnumstigt — att det satt *så högt*. Ingen räckte ju upp för att kasta smuts på det, som så ofta hände med det lilla, där Mia stod.

Tänka sig — ett sådant stort, märkvärdigt, glittrande blått fönster! Så högt upp!

Och där hängde de små ögonen vid det blåa fönstret dag ut och in, tidigt och sent.

Ibland syntes det inte. Det var på morgnarne, och ett stycke in på förmiddagarne. Då sväfvade alltid moln i brunnen, »dask dask», lät det oupphörligt i de öppna fönstren och från piskbalkongerna. Det var så lifligt då i brunnen. Längre fram på dagen var det tyst, så att råttorna vågade sig fram, sedan deras kunskapare, den gamla hårlösa, varit framme och rapporterat klart.

Det fanns flere små fönster därnere, men bara i ett, skomakarens, syntes blommor och små undrande ögon. De andra hängde det tidningspapper för och traspluggar sutto här och där. Ingen därinnanför tycktes intressera sig vidare för brunnens sevärderheter, inte ens det stora blå fönstret däruppe.

Någon gång kom en stor karl in i brunnen och tog bort tunnan i hörnet samt ditsatte en annan. Han nickade alltid mot ögonen i fönstret, och något sällsamt, likt en ljusreflex gled därvid öfver mannens ansikte.

Besynnerligt! tyckte ögonen. Den mannen var ju så lång och så rak. Det kunde aldrig hänga rätt ihop. En man ska väl sitta hopkrupen vid en disk och vara krokig i ryggen. Mia frågade igen.

— Det där begriper inte Mia, hette det då. Mia är för liten.

— Underligt, tänkte Mia och gick hän till sitt fönster och sina tegelväggar. Nästa gång mannen kom och nickade mot det lilla fönstret, låg det en fråga och en glad nyfikenhet i ögonen, som besvarade hälsningen.

— Jag får ta och gå ditin en gång, tänkte mannen.

Men vid följande besök, han gjorde, voro ögonen borta, och ett hvitt skynke satt för fönstret.

— Om de skulle ha flyttat, må tro . . . Det vet nog Jans-mor.

Ja, Jans-mor visste det. Ty hon visste alltid besked. Gud vet, hvad hon inte visste, för resten.

— Flytta! De där! Hvert skulle de flytta? Den, som kommer hit, får nog bli här, tess fukten tar kål på en — Jaså skynket för fönstret, menar han. Jo, ungen deras dog i förgår.

— Somliga ha tur, tillade gumman argt och hostade.

Hvem, som haft tur, de små ögonens ägarinna eller föräldrarna, klargjordes icke. Och Jans-mor fick struten, som de små ögonen skulle haft.

— Herre Gu' signe er! utropade gumman och beredde sig till en lång utläggning. Men mannen gick.

Han kom lagom att möta en liten hvitmålad låda, som beställts till skomakarens.

»Pip pip!» lät det i hörnet, bakom tunnan, och »dask dask» kom det uppifrån.

Det är något märkvärdigt trist med den här bakgården, tänkte mannen. Han hade aldrig förut reflekterat öfver den omständigheten. — — —

Och gnagarne knaprade. Rottingarne dängde. Tiden gick.

En vacker dag kunde tunne-mannen höra ett litet klagande läte inifrån skomakarens. Pligghammaren föll i taktfasta, vana små slag, lika långt emellan hvarje. Lamporna tindrade. Det lät som barnskrik.

— Ett par små ögon igen, tänkte han. Och det var som en solglimt stulit sig ned till brunnens botten.

Och se! En liten panna med ljust hår öfver, två små ögon och hälften af en trubbnäsa syntes öfver fönsterbrädet igen, en liten tid därpå.

Ut öfver brunnen gled den lillas nyfikna blick. Tegelstenarnas bruna sidor med grå brukfogar omkring, soptunnan i hörnet, de kilande, pipande rättorna, de fuktlibbiga stenarne, traspluggarne i grannfönstren hade åter fått en intresserad åskådare.

— Hvad är det för ett fint, blått skynke, de satt där högt uppe, tvärsöfver? frågade en späd stämma.

Modern nämnde något märkvärdigt, något ljust, härligt, glittrande och stort, men som satt alldeles för högt för dem, fattiga, att glädjas åt. Hon hade måhända ingått i detaljer angående det där ljusa och glada, men hon hade fått en så stygg hosta, och så var det så brådt i spisen.

Pligghammaren klappade, becktrån drogs ut och in — ut och in, lamporna plirade öfver halfsulor och klacklappar.

— Nej titta på den där mannen, mor, så stor han är, och nästan rak i ryggen. Det var då underligt... Den lilles blick gled åt skomakar-disken till — och jämförde.

Mannen därute tänkte: om jag skulle gå ditin en gång!... Men i dag har jag inte tid... alldeles omöjligt... Nästa resa kanske... Han nickade åt fönstret, de sträfva dragen ljusnade. Den där bakgården var väl inte så trist ändå. Två små

solar . . . En liten fikonstrut kunde han alltid komma ut med. Nästa resa.

»Dask dask dask!» sade rottingarne mot mattor och stolsitsar på balkongerna. »Pip pip» . . . svarade råttorna nere i sina hål. Jans-mors dörr stod litet på glänt. Gumman hostade doft.

Nästa resa — nej men! . . .

Mannen tittade.

Ett nytt tidningsexemplar satt spändt innanför skomakarfönstret. Det var väl inte möjligt? Skulle väl . . . Han stultade in till Jans-gumman, som låg i sängen och skakade af hosta.

— Är det inte besynnerligt, hväste hon, hva' somliga ha tur. Nu är det andra ungen, som gått ifrån dem . . . Dödde i förra veckan . . .

Mannen inväntade inte fortsättningen.

— Det är en kuslig bakgård, det här, mumlade han. Råttor och fukt och . . .

Men än en gång skulle han få höra ett säreget ljud, liknande barngråt, från skomakarens. Och åter gled något ljust öfver hans drag, när ett par blå barnögon omsider åter höjde sig öfver det lilla fönstrets rand.

Den tredje.

Stackars liten! Han hade ingen, som kunde ge besked om allt det märkvärdiga och intressanta, som exponerades därute i brunnen med sexvåningshusen till bräddar. Mor hade gått bort, och far

hade aldrig tid. Men det var en gammal man därute, som kom någon gång ibland och bytte om soptunnor, och han nickade så vänligt. Och den mannen var nog en riktig man, ty han var nästan lika krokig i ryggen, som far därborta på stolen... Pligg pligg, lät hammaren. Den fick aldrig hvila.

— Det är någonting blått, vackert och klart högt däruppe, tänkte barnet. Men det satt bara så fasligt högt upp — alldeles *för högt*. Den lille såg och såg, i dagar och veckor, tills han blef så trött och kinden så blek, så blek. — —

— Besynnerligt, sade mannen vid tunnans, ska jag aldrig få se det där lilla hufvudet på närmare håll. Om jag skulle gå in nu... Och han stultade in.

Därinne tindrade en lampa vid en säng. Ett litet hufvud syntes öfver kanten på täcket.

— Hva' är det för ljust och vackert, som syns högt däruppe, när man tittar ut? sporde den lilla med slocknande röst.

— Ljust...? Vackert...? Fadern förstod inte. För han var bara far... —

Från den dagen var det lilla fönstret tomt. Blommorna borta, gardinerna i trasor. Nu behöfde inte Jans-mor tillfrågas; hon hade för öfrigt också försvunnit.

— Det var en hemsk håla till bakgård, tyckte tunne-gubben.

Pip pip! lät det från hörnen.

En julafton i masugnen.

“En afton, när dagern föll mulen
och grå
på ljunghedens våta, förtvinande strå,
då såg jag de trasiga kjolarna vaja
på landsvägsmaja . . .”

G. Fröding.

Det var tyst öfverallt på bruket, ty det var julafton.

Portarne till den stora hammarsmedjan voro slutna, och utanför flöt strömmen, frigjord från luckor, turbiner och hjulskoflar gladt sorlande i väg, bort, mot hafvet. I skymningen tindrade ljus från den långa fönsterraden till arbetarebostäderna, från skolhuset och förvaltarebyggnaden m. fl. hus, medan alla verkstadslokalers fönster voro svarta.

Endast i hyttan pågick arbete. Den blåroda lågan flämtade upp öfver takkrönet, allt mer skarpt skönjbar, ju mörkare kvällen blef.

Däruppe, vid »påfyllningen», hade nu samlats några luffare, däribland en kvinna.

Försiktigt, med skälfvande, krokiga knän hade de kommit trefvande uppför den långa, branta, gängliga landgången i skymningen. Uppkomna hade den äldste i sällskapet adresserat sig till påfyllaren med några ord om »god jul» och att de voro frusna och behöfde värma sig etc. Och utan att invänta svar radade de upp sig kring den runda masugnsoppningen, sträckte händerna ut öfver värmen, skakade och huschade sig.

Däruppe voro de som hemma. Ty påfyllningsrummet eller kransen, d. v. s. hyttans allra öfversta del, där malm och kol matas ned i masugnspipan är af ålder ansedd som fristad för landsvägens föraktade barn. Efter att en stund ha stått invid det runda, varma gapet med de ur malm- och kollagren uppstigande lågorna, vändt och vridit sig samt liksom bränt ur kroppen den värsta kölden, kröpo de ihop på den breda bänken vid väggen.

Midt emot och på sidan voro afbalkningar för sönderkokad malm och kvarts.

Kolbryggan med spel och kätting samt den nämnda landgången upptogo tredje väggen. Och luffarebänken den fjärde.

Här sutto de nu, dessa stackars utstötta. Skrot och slagg. Idel misslyckad gjutning.

Bakom bänken, de sutto på, var hela väggytan, så högt upp man nått, full af inskriptioner — minnen af föregående besök. Namn och datum i massa. Väggen var ett slags dagbok; hvarje hotell har ju en sådan! Där sågos fint textade initialer, röjande fingrar, som en gång i världen med smak och elegans fört en penna, kanske en framstående konstnårs ritstift, mjuka, smidigt formade bokstäfver, eleganta snirklar — eller plumpa, banalt tillklotttrade namn, angifvande sitt ursprung från knotiga, vid slik idrott föga vana fingrar. En autografkännare skulle i denna vägg ha hälsat ett intressant studie-fält.

Hvad de skulle däruppe att göra i kväll? Fanns ingen annan dörr öppen för dem så här på själfva julafton? Bruket var ju stort. Eller sade dem instinkten att människorna helst ville vara ensamma en kväll, sådan som denna? Att deras söndriga kläder, otvättade händer och ansikten ej hade något gemensamt med nyskurade golf, renstrukna skjortor och hvita borddukar? . . . Att de häruppe voro så godt som hemma, behöfde ingen fråga och ingen tacka. Att friheten dock är god att ha, äfven om den äges på bekostnad af litet bekvämlighet . . .

En riktig liten profkarta från landsvägen.

Två voro kraftiga karlar, i sin bästa ålder, men med cyniska och förfallna typiska ansikten; en 17 — 18 års yngling fanns i sällskapet, med regelbundna

drag, i hvilka man dock förgäfves sökte ett uttryck för vilja eller beslutsamhet, vek och slankig var också figur och hållning — en stängel utan spaljé, dömd att bräckas och förvridas, innan stammen hunnit stadga nog att bära sig själf. Deras anförare, en hög men böjd skepnad, bar på skördefärgen i skägg och hår, med en blick, som ingenting begärde mer och en röst, som tycktes komma från en värld, dit han säkert inte hade många steg att gå.

Och en kvinna var, som sagdt, med i sällskapet — en kvinna.

Gud vet hur och hvar, de kommit öfver en flaska brännvin så där på landsbygden! De bullade upp på bänken af hvad de samlat under dagens lopp. Herre Gud, det var ju julafton! Litet festligt skulle man väl ändå ha! Flaskan gick hand ur hand, och blickarne började lysa, allt eftersom spriten tinade upp invärtes. Buteljen var snart tömd — och alia druckna. De fälde ingenting, hungriga och frusna som de varit. Kvinnan blef fullast.

Underifrån hven och tjöt masugnsblästern, öfverröstande allt annat. Ibland, då den tomma kolkärran gick ned för bryggan som en pil och drog kättingen med sig, lät det »rrrrr» öfver den järnskodda tröskeln. Litet emellan gjordes också en ny påfyllning af malm och kvarts, och så samma enformiga hvinande igen.

De druckna männen pratade, disputerade, skräflade, men kvinnan teg. De radade upp sina landsvägsminnen, men hon tycktes gömma på sina.

Hopsjunken, med armbågarna stödda på de vidt utspärrade knäna, stirrade hon fullkomligt frånvarande, som det tycktes, in i det sjudande eldgapet. Hvad såg hon manne under inverkan af spriten? Påminde henne de blå, dansande lågorna, som slickade kolen, om några andra ljus — det stilla skenet från en arbetslampa i ett trefvet rum, det glada sprakandet af en hemmets brasa, glittret från en julgran; det var ju julafton i kväll?

Eller andra lågor möjligen: en fröjdlokals gasken, det sömniga blinkandet af en bakgatas lykta?

Plötsligt och utan att ha blifvit tilltalad bröt hon ut. Slog med en ed den knutna, lilla, men förskräckligt smutsiga handen mot knäet:

— Att gå så här i trasor, skrek hon, jag, som varit så elegant! Usch, så dumt, så dumt, så dumt...!

Hennes manliga kamrater bråkade på sitt sätt; de kände väl hennes saga förut, hade antagligen fått berättelsen till lifs många gånger under liknande förhållanden. Men några sotiga masugnskarlar, som kommit upp, tycktes bli intresserade lyssnare. Och då kvinnan märkte, att hon fått åhörare, kom dammluckan upp på vid gafvel.

— Ja, titta ni, sotgossar. Känner ni mig? Har ni sett »vackra Anna» förr!... Jojo ni, det

var dagar, då andra än sotiga smeder tittade åt mig. Och, återtog hon dystert, de dagarne . . . Anamma, de dagarne, ja — de hade kunnat fortfa ra ännu, de, om jag inte varit dum.

Hon vaggade med hufvudet under det öfvervåldigande intrycket af de begångna dumheterna.

Påfyllaren rasslade med sin spade. Masugnskarlarne, hvilka kommit som åhörare, ställde sig bredbenta, med ryggarna mot elden, och ett par af dem växlade cyniska blickar.

— Ja, herregud, de dagarna! . . . och de *nätterna*, hi hi hi! . . . Hon hostade, en torr, dof, hackig hosta, torkade ögonen, som började rinna i följd af ansträngningen.

— Vet ni, po . . . pojkar — — tro . . . or ni — — kan ni tänka e . . . er, att jag kunnat vara grefvinna, om jag skött mäj, hva' ? Grefvinna, friherrinna — — så där förbaskadt fin so . . . hom Ja . . . Fått vara vid hofvet kanske. Det ni!

Karlarne fnissade och tänkte: den där!

Hon grep efter flaskan.

— Tvi tusan! Tom . . . som jag . . . Adjö med däj! Den tomma buteljen krossades mot malmstyckena nere i pipan. — Ligg där och smält ned till järn, din rackare!

— Vet ni, hvar Lejas är, fortsatte hon lifligt och liksom kvicknade till — Joseph Lejas? . . . Äh, då ä' i Stockholm, kan ni väl tänka er, »i Stock-

holms stad den stora, där gatan går till tullen fram». Berns och »kungligan» och Rydbergs — — hva' begriper ni egentligen af det, som är fint? Ni, sotiga knölar! Men polishäktet, »finkan», kanske ni hört talas om! Finkan och Rydbergs — motsatser, hahaha.

Det var ett hest, otäckt skratt — en drucken, fördärfvad människas skratt — apatiskt, glädjelöst. Ett fint, förstående öra skulle dock ha hört ett helt helvete af bitterhet däri.

— Det var, me' si... ja, det gör detsamma — minns inte — Men på den tiden skulle ni sett mäj: siden, sammet, armband... Hon liksom raknade i ryggen. Dyrbara klädningar som... Hon gjorde några gester nedåt och bakåt som för att antyda, hur magnifikt långa, de där dyrbara varit, och hur stilfullt veck och släp draperat sig.

— Och opran! — Hon började gnola: o-pe-ran... o-p-eran... men melodin urartade i en host-attack, så hon måste öfverge detta nöje.

Men prata öfvergaf hon inte.

— Började i bod hos Lejas, ser ni. Sjutton år å grann som en drottning. Och kunde föra mäj...

Nya gester; med insvängd rygg och höjda arm-bågar figurerade hon framför de synnerligt roade karlarne.

— Grann som en drottning, ja. Drog kunder. Fick »prisanger». Och beundrare, beundrare... A, de

eleganta, små biljetterna . . . brefven . . . supéerna på Grand och Rydberg, . . . teatern — parkett, parkett . . . Hem i vagn — ibland satt livréklädd betjänt vid sidan af kusken . . . Armband och nipper . . .

— Ha ha, så jag lekte med karlarne på den tiden. Sade *ja*, och uteblef från mötena; sa' *nej* — och kom, hähä. Så lifvadt att värma upp dem, få dem att stamma och bedyra, hahaha!

Tänk, det fanns allt en god del gäckeri i det stackars skarnets stämma ännu!

— Hehe, man piggar upp dem . . . är litet blyg i början . . . gör några små eftergifter — inte för stora! — tills man har dem fast. Då skall man si: de bli så dystra, börja sucka, hahaha! . . . Jo, då ä' de något till mjuka! Och att se dem, ifall man då börjar galnas litet smått med en annan . . .

Denna kvinna måtte ha varit farlig en gång i världen.

Nere i hyttan tystnade blästern; det var »utslag» — så kallas det, då man, en gång hvar tredje eller fjärde timme, tappar ut det färdigsmälta järnet i formarne, som äro helt konstlöst utgräfdade i sanden och öppna — s. k. gösformar.

Kvinnan fortfor: — Man kunde ta dem! Ha, man är ung, har sätt och utseende, är glad — — håll rät! sa kamrer Pettersson. »Vackra Annie hos Lejas» kallades jag. »Gudomliga Annie», »Charmangta Annie» åsåvidare . . .

— Ja, ja, så var det då, ja, återtog hon för sig själf. Det var 'vackra Annie' då. Men nu! Trasor... hååå! Och sällskapet — — så'na där!

En föraktlig gest i riktning åt följeslagarne, som lagt sig på bänken för att sofva, fullbordade meningen.

Före detta »vackra Annies» svada tycktes nu uttömd. Spritens efterverkan samt tröttheten efter dagens marsch i snömodden i förening med värmen från masugns pipan. Armbågarne, stöttande det tunga hufvudet, sänkte sig mot knäna, öfver hvilka usla, tunna och smutsiga kjolar hängde som ett skynke, kastadt öfver ett par sågbockar. Den smula lif, som ögonen haft under det hon pratat, tycktes släckt och grå hinnor af slöhet fälldes som persienner öfver dem. Rygg och axlar sköto upp, påminnande om en gammal utkörd häst. Af »vackra Annie» återstod intet.

Men ännu en gång flammade hon upp. Med en våldsamt rörelse kastade hon hufvudet tillbaka, så att det lösta, stripiga håret vildt slängde kring axlarne. Hon knöt händerna, och stämman, som märkbart vibrerade, hade något klangfullt, nästan vackert, uti sig.

— Jag skulle ha lekt med *honom* också — hon gaf tonvikt åt ordet — som jag gjorde med alla de andra. Fan så dumt att bli kär! Hva' ska' så'nt tjäna till? Bli riktigt kär, så att man stollar

och uppoffrar sig! Nej, lyckla med dem, egga dem, retas med dem — men akta sig själf. — —

Hååå, nog är det eget ändå: så länge jag ljög, hycklade, koketterade och var *kall*, redde jag mig och spelade prinsessa, men så fort jag blef *ärlig*, blef uppriktigt förälskad, kom olyckan!

Hvarför ska' en älska, och älska utan förstånd — älska utan förstånd, utan förstånd, återtog hon som i tankarne.

Har ni varit i Stockholm, pojkar? Där är många gator ni: Drottninggatan, Regeringsgatan, Hamngatan och Trångsund — just min väg före landsvägen... Så dumt, så dumt, så dumt...

Och på nytt tycktes hon lojna till, på allvar tagen af trötthet och sprit, värme och ansträngning. Hennes åhörare smeto med några mustiga anmärkingar. Komedin var slut; här var intet mer för dem att höra. Hufvudet med det lösta håret nickade till för en första attack af sömnen.

Bänken var upptagen af kamraterna, som nu snarkade af hjärtans lust, glömska af sin trista tillvaro med smutsiga landsvägar, ilskena hundar och hårda människosinnen. För henne fanns intet rum annat än på tegelgolvet nedanför. Där sjönk hon ihop som en trasa, kröp tillsammans, huttrade till ett tag — och sof.

Nere i bruksbyggingarne glittrade och strålade alla fönster af tända julljus. Herrgårdens fasad var storartadt illuminerad. Allt var stilla och tyst utom i masugnen, där arbetet måste gå året rundt. Från hundratals bord ångade lutfisk och gröt under mer eller mindre glad stämning.

— Att en inte ska' få var' som folk i kväll, å få gå hem å tvätt' sote' åf säj, suckade masugnspåfyllaren och stödde sig mot järnrakan, — Men nog har ja'et då bätter än de där uslinga' förstås . . . Ho' fryser fell ihjäl, kräke, där på golfve'!

Hvarpå han drog af sig sin slitna rock och bredde öfver kvinnan.

»Stackare», mumlade han.

Ungdom.

Moll — det innerligas, det vekas ton, hjärtats melodi.

Moll — minnenas sång: hembygdens kyrkklocka, suset i björkarna på barndomens kulle.

Moll — min glädjesorg.

Så var det nu den här lekstugan, som skulle sluta så helt annorlunda, än man tänkte sig.

För att få tala vid de båda ungtupparne tillsammans och söka sämja ihop dem, hade Håkan Andersson i Tomta ställt till den här dansen. Ingri var ju enda barnet hans, och för hennes skull ville han än en gång försöka bringa två vildhjärnor att ta reson . . .

Ja, så var det.

*

Inne i härsstuga sjöng Björkamo-Pers fiol — den fiolen, som Lapp-Nils signat med dubbelkors och renmärket på snäckan — mästefiolen. Och allt efter som tonerna klungo gladt och sorgset, följde sinnena med. Kom en hvirflande glad låt, gledoleenden mun från mun, från öga till öga danslaget rundt, och stormade stråken i brusande kraft öfver strängarne var märkvärdigt se, hur armar krökte sig järnstyft kring smärta midjor och ansiktsmuskler hårdnade till.

Men slog så spelman in på andra vägar, kom med de där skogslåtarne, som äro fulla af trast och troll och halfjus natts besynnerlighet, då grep han sitt folk riktigt. Då gräto alla med i spelmans glädjegråt, och ett hjärta, som inte slog i takt till en slik låt, fanns inte.

För det bästa, det djupaste är mörkfärgadt och heter *moll!*

Åh, en fiolton i en midsommarpolska! Klingande stark som ursprungsglädjen, skär som junimorgon, skymningsblödig och drömsk — — Att få vara en sådan ton och sjunga det vackra och välgörande in i allas bröst . . .

Den Per! Han kunde då föra folk med stråken med sig nästan hvart han ville.

Ej alla dock. För dem, som en gång bjudit *hatet* upp till häxpolska i hjärtat, ljuder ingen ton ljufvare än *hämnd*. Här var, som ofta är fallet,

en stinta orsaken till fiendskap mellan två män.
— Ingrid.

Ljus och grann var hon, så en man försåg sig lätt på henne. Men som ett solglitter på våg var hennes leende och som ett aprilväder hennes själ. Det fingo de två, som täflade om henne, erfara: Nils i Löten, bondesonen, och Olle, i tjänst hos Ingrid far.

I tre år hade de nu gått som ovänner, med hat, som grodde, och hämndlust, som bara rufvade på tillfälle till utbrott — rufvade.

*

Det började visst på auktionen efter häradsdomarn i Kläppahult. Brottnings på skämt och i all vänskaplighet — så här har folk berättat:

Nils och Olle hade kommit i kragen på hvarann. För ro skull bara. Hela ungdomsskaran rundt omkring. Alltid har folk nöje af att åskåda ett par bra pojkar i hifvatag. Nils var betydligt starkare, den andre vig och seg. Nils åkte i mark gång på gång.

Hur det nu bar till, gjorde Olle en makalöst fin vändning, fick god utsväng, och far inte så den andre i backen med sådan fart, att fötterna reste upp mot staketet, där ena skokragen fastnade öfverst på en spjåla, fasligt löjligt att se.

Gapskratt rundt omkring förstås.

Förargligt för Nils, må veta. Och Ingri, som var med, grinade värst. Om hon det inte gjort! Se, nu var det så godt som bestämdt mellan Nils och Ingri; bondson och bonddotter ju, ett storoduktigt parti. Kan tänka, det var svårt smälta för Nils, det hans egen stinta skrattade ut honom.

Det blef andra tag i rappet, allvarstag. Upp och ihop på skarpen! — Toka till tös! Skratta så där åt den, som hon hade uppgjort med.

Kamrater trädde emellan... Skam, om två spiknyktra pojkar skulle komma i delo... Slut skulle det vara — se så!... Intet bråk vidare!... — — Och så skildes de åt den gången.

Efter den dagen var det någon, som växte i tomtadotterns ögon — men Nils var det inte, så mycket är säkert. Och hvad hon tänkte och kände, kommo både Olle och Nils tämligen snart underfund med.

Det var straxt klart dem emellan.

Vid jultiden träffades de, jämt i tagen båda. Genast ihop som ett par tuppar.

Nils gick åt.

Så bondson han var, fick han sin varma mat. Vid tjugondags-gillet möttes de igen, och nu skulle det bli annat af, hade Nils gett sig den på. Kamrater hade han, och starkvaror att muta med. Men så kom där hinder i vägen — och detta hinder var Ingri. Hon kastade sig oförväget emellan, och

för att inte skada henne, måste de afstå från kraftmätningen. Och Nils — — ja, för honom blef ett kort strå draget igen. Hvad han mest bara gissat förut, blef nu visshet: Ingri höll af Olle. Hon tog ju rent af parti för honom.

Ah! . . . Han, bondsonen, komma till korta på alla sätt för en dräng — en dräng! Bli en visa i bygden . . . Allas pekfinger bakom *sin* rygg . . . En tjänare, en fattiglapp . . . Nu slog hatet djuprötter.

Resten gjorde Ingri.

Ovänskapen hade kanske trängts undan af annat med tiden — nya händelser, andra intressen — eller dämpats af brist på ny näring, om hon varit en annan.

En tid efter det där tjugondags-gillet möter hon Nils en afton, ensam, åkande på ett vedlass. Och hvad sker? Jo, hon vänder, följer honom hela fjärdingsvägen tillbaka, pratande och skrattande på gammalt godvänsvis; allt var då godt och väl dem emellan igen, när de skildes. En timme eller par senare satt hon i Olles knä och hviskade och smekte.

Sådan var hon: den siste var den käraste.

Hade hon hjärta, stackars stinta? . . . Hade hon två eller var hon utan? . . .

Gud, hvad det glödde hett i den brand, hon tändt! Hvad det sjöd på djupet hos de två! Det där med skottet på sjön om natten t. ex . . . — Bäst ta det från början:

En septembernatt var Olle ute i Boviken, längs bort i sjöändan, på eldfiske. — Bästa ljustringsstället, när sjöfodret är bärgadt. — God lysved hade han den där gången, och lågan steg så vacker i höjden, med droppande tjära, purrande i vattnet. En härlig fiskekväll: jämmulet, mildt och lugnt, godt om fisk åt land. Två femmarkingar och några mindre slängor sprattlade i korgen redan efter första halftimmen.

En vindkåre strök lågan åt sidan ibland, snodde henne rundt lysjärnet och svedde Olles mustascher i förbifarten. Då och då föll en brand i vattnet, låg där och pep, sjöd och liksom jämrade sig; en and tog till vingarne, när ljuset kom för nära eller en ugglas alloade på sitt vis uppe i berget.

Tyst för öfrigt. Och vackert med det skarpa röda skenet på ett litet område och becksvart mörker rundt omkring . . .

Försiktigt stakar Olle sig fram, alltid ögonen med sig och färdig att hugga, då — pang! . . . En kula krossar lysjärnstaken och elden i vattnet! Kolmörkt i en handvändning. — — —

Ingen kunde säga, hvems skottet var, man gissade bara. Påföljande dag sydde Olle igen ett rundt litet hål i rockuppslaget.

Den gamle hedersgubben Håkan! Nändes han säga ett hårdt ord åt Ingri, enda barnet! Pojkarne skulle väl ta reson, om han talade vid dem.

Går han så en kväll öfver till Lötén, men vände åter från det besöket mer ledsen än han någonsin varit.

... »Om inte Nils kunde unna honom, en gammal gubbe, att dö i frid!» hade han bedt till sist. Då gjorde det nog öndt att neka. Och Nils måste vända sig bort och bita ihop tänderna för att kunna hålla ilskan vid lif hos sig och inte släppa hatet ur sin själ. För se gubben på Tomta var sådan, att ingen ville gärna visa afvigan mot honom, kunde det inte helt enkelt. Det finns någon enda, som ondskan liksom väjer för, alldeles som trollen för kyrkklockorna.

Troligt dock, att Nils höll Ingri kär långt öfver ägodelarne hennes. Den, som förälskar sig i hemman och gård, hästar och skogskiften, tar bara mössan på och går till närmaste rikmansdotter, ifall en stinta byter om sinne och lägger haken på nattstugudörren, när han kommer. Nils var bestämdt inte af det vanliga slagets friare, ty annars — ja, hvad tror ni?

*

Det rådde tystnad och en pinsam förstämning i dansstugan. Något hade händt, något oväntadt. »Bäst, att knalla sig af härifrån, enhvar till sitt», mente några, »här är oknytt i luften». De ville

sin kos i tide och slippa komma till tings och vittna, ifall något skulle hända. Slikt är intet nöje. Men ingen kom sig för att röra en lem eller lämna stället.

*

Nu hör det till god sed i en bondgård, som något betyder, att fågna danslaget frampå natten, spelman isynnerhet. Och Håkan var nog karl för sig i det fallet. Kaskvirke tröt inte, och ingen lät truga sig heller. Men glögg-pannan kom först, ty Tomta var en af storgårdarne.

»Skall något kunna göras, så måste det ske nu», tänkte Håkan; när magen blir smekt, mjuknar sinnet. Och med detta steg han upp och sa', öfverljudd, men lungt och vänligt, som hans sätt var:

— Här måtte ha blifvit en stenigare, backigare väg mellan Löten och Tomta på senare tid än förut, hur det nu kan förhålla sig. Och kallt har här blåst mellan gårdarne bägge. Inte mår trakten bra af slikt och ännu mindre jag. Det kan vara på tiden, tycker jag, att rödja bort, hvad som bör bort, och jämna ut och göra godt igen — har jag inte rätt?

— Och du Nils — här kom det bön och sorg i tonen — du, som är äldst af er båda, låt se nu att du är *karl* och kan få bugt på fan inom dig! Det andra svarar jag för. — Ser du, din far och jag voro . . .

Längre kom han inte, förr än Nils drog till:
— Hvem som blir hälftenbrukare med drängar,
men inte jag!

Svaret från Olle kom ögonblickligen: En kopp
full med rykande glögg midt i ansiktet på Nils.
Gud nåde den Ingri, så hon slamsat och lekt!
Inte ett ord föll, men Nils vardt hvit, drifvande
hvit.

Att han var god för att tiga alldeles!

Tjurskallar! Men här skulle då intet bråk bli
af, så sannt det i stuga fanns folk, som något för-
stånd hade.

Spelman fick en vink: »gör hvad du kan, Per!»
Mer behöfdes inte. Gossen från Björkamo kände
och förstod det öfriga själf.

Betänksamt gled hartsbiten öfver taglet; spel-
man hämtade sig, liksom växte, tycktes det.

— Nu är Per en annan, hviskade ett par.

Och det var han; ty sällan får man höra slik
klang i ett instrument. Det var som hade fiolen
känt, att här gällde mer än vanlig danslåt. Det
var talande lif. Det gick från fiolsträngar till
hjärtsträngar, band ihop, bad, grät och bad om
igen, sjöng till sömns.

Fanns det känsla i kariblarne bägge! Eller
ligger det sådan infernalisk sötma i hatet, när en
riktigt får smaken på det en gång?

Det hviskades, att Per lärt sin konst af Ström-
gubben själf. Och nog var det besynnerligt alltid,
ty tonerna gingo genom märg och ben... Säkert i
takt föll hvarenda klack och polskeringen gick jämn
som ett vandringshjul... följ med!... Lättare Anna!
Och du Lena: tätt efter bara! Slut dig närmare!

— Hvilka drillar, hvilken säregen stor, full ton!

Under vadmalströjor slå hjärtan kraftiga, fulla
slag, och säkert trampar den fot, som slutes i näfver-
bottnad sko. — —

— Nils, hur är det fatt med dig? Sitter du och
drömmer, när alla de andra dansa?

— Ah! Sjunger du den visan...

— — — ...! Köryxan, kälkyxan står ute i
stallgången — du såg det nyss. Det är en riktig
skräpyxa hvad eggen beträffar, men hammaren är
storduktig. Den passar! Huttla intel! Din fiende
går och kvällfodrar hästarne just nu... Du passar
på vid knuten... javisst, bakifrån ja, ty annars
kan du få din beskärda del i stället... Ha ha!
att du tar emot stryk af Olle. Är det sannt, hva?
Tar emot stryk af en dräng... låter honom skilja
dig från Ingrid... trasslar och skjuter bom och blir
misstänkt, utpekad, hånad...

Gud i himmelen, hvar tog Per toner ifrån denna
kväll! —

... Nils, Nils, ser du, hur Ingrid kinder går i
rött och hvitt! Har du grannare sett i hela ditt

lif, gosse! Helvete, att ge tappt och låta den andre få... få...

Nej, ut härifrån, Nils, bort till stallknuten! Hela koppen fick du midt i synen; tål du mer?... Yxan — se där står hon ju! Tvi! och så näfvarne om skaftet, så det hvitnar i knogarne... Kvicka dig!... Nu går han med ämbaret åt brunnen — han, som heter *Olle*, du tör känna honom? Åh, så skälfhändt! Darrar du för stryk, hä hä! Är du *karl*... Nu, nu — passa på!!!

— *Nå — så — gånge — han — då — ända — innerst ...*

Det tog bra, ser du!

Upp nu med brunnsluckan i rappet! Ned med honom! — Det kommer att heta, att han fallit i af våda, drucken som han var, och fått ett svårt slag mot någon sten därnere. Luckan öfver igen... Nej, det ser misstänkt ut! Bort med luckan, och ämbaret vårdslöst bredvid — så!

Länsman? Han är ju skyldig far din en hop pengar. Ställ bara om att karaffen är väl full, när gubben med rand om mössan kommer. — Du är inte dum, Nils!

Så in och dansa. Spendera, hojta och var trefflig — svider det? Tjohäja, vet jag, och öfverrösta — öfverrösta!

Går det inte?

Nå, så sup då, för tusan! Drick, tills du ligger där! Spela kort och ställ till bråk. Gorma sedan om hvardagarne på tjänstfolket hemma och få hästar och folk intill bara benen! Sup upp hemmanet! — — —

*

Det står ett tomt ämbar ute vid brunnhålet
— och inne i härsstuga sjunger Björkamo-Pers viol...
Sjunger så vackert i moll — i moll.

I väntan.

Liarne klungo: hoitsch! . . . schiyitt! . . .

Krökta ryggar med genomvåta västbakstycken, senstyfva, vana armar och jämna drag.

Stintorna, som »togo upp», skrattade mellan flåsningarne och bytte ett par ord på skämt, när så bar sig. Idag skulle det gå undan; vackert väder, bäst att passa på, tyckte farsgubben. Och bondmora med för resten. Åh! alltid vet en bonde hålla i och segdra!

Ett ihärdigt knog i hettan; rågen var så välsignadt tung i år. Så sannerligen behöfs det inte, om en kan hjälpa upp humöret ibland med litet tokprat. Trösta nå' den, som ska tjäna!

Linstriparna hängde våta af svett öfver solbrynta, blossande kinder — »men tjo' man säja!» Inte ge tappt, inte. — Schiyitt! . . . Nog skulle gubbarne få knalla undan med liarne hur fort som helst, det var inte farligt.

Den ungdomen!

*

Johannes fick inte vara med i år han. Framför moderns stuga låg han där raklång på backen och filosoferade.

Hå, hå!

Han hörde liedragen, skratten och de där små skriken, en vet, då dräng-Ante i ett häjsvinkeli slänger Anna-Stina hufvudstupa i en hög sädeskärivar. Det frestade på. Tänk att bara ligga på det där sättet . . .

Gråbleka, infallna kinder, en käpp bredvid sig, och hör, hvilken rostig såg där arbetar i bröstet, då han andas, talar, hostar!

Lungsot! hette det vid undersökningen, och doktorn hade tillagt, vänligt och tröstande: »Du, min gosse, kommer inte att göra ett dagsverke mer!»

Så nu visste han det. Men hvarifrån detta hade kommit så i en hast — var friska, starka karl'n i våras — det kunde ingen förklara.

Svårt i vintras, förstås: töade och frös, töade och frös ideligen. Det var en otäck väderlek.

Sköta om sig, vara rädd om hälsan, sa' ni!? Försök i timmerskog, få ni se!

Nej, därvidlag heter det bara *häj* och *hugga i*, och det så det knakar i ryggbastet. Jojo men . . . Så kör en omkull — åh, det är ett styggtyg! — får lassa af, resa upp och så lassa på igen. Sina vännor måste en köra. Ingen sämst!

Akta hälsan, var det ja . . .

En ovan blir lungvåt af svett bara för en stock, och här i skogarna lägger ingen mindre än nio på lasset. Priset nedsatt se, de ha förstört det för sig själfva genom öfveransträngningarna.

Att sedan gå bredvid lasset, droppande våt intill minsta tråd, för se snön smälter på kläderna, då en är så där upphettad; kylan knäpper till; man svingar sig upp på lasset och åker, glad att hvila, då man kan få; sitter så och styfnar till. Om ni visste! Näfverskorna bli som horn och förskinnat styft som en bark. Ja, det har händt, att rocken varit så pass tjälad, att den kunnat stå för sig själf. Gud, hur ska' kropp af kött och blod kunna stå emot! Åh, den timmerskogen!

Men att nu ligga så här, bara ligga så här och veta att . . . Nej, nu kommer den där tanken igen! Hvad lönar det att tänka på det där, grubbla öfver det, som inte kan ändras!?

Dock hvem kan binda tankarne!

*

Ifrån rågåkern klinga skratten, studsas mot dungar och backar andra sidan älfven och kastas tillbaka. Nu stå de därborta och hvässa liarne: »toi tui, toi tui, toi tui» låter det, då brynet föres af vana händer längs eggen å ömse sidor. Han kände till den musiken — och handlaget också. Det är inte så lätt, som det ser ut, må tro. Läger

en åt eggen en smula för mycket, förstöres bettet med samma. Åhnej, det fordras nog vana med allting.

Ja kors, att han kunde ligga och tänka på sådant!

Och mycket, mycket annat — det här t. ex.:

Det var dans på logen hos häradsdomarns förra sommaren, och den gången var det inte ledsamt. Bengt, sonen i gården, är ingen lätt bit att ta' i, han, och ben har han att stå på . . . Nu stod fadern, häradsdomar'n, vid häbbersknuten bland de andra gubbarne, och sonen, kantänka, skulle då visa hvad karl han var. Nå, pass på! Bengt kommer så och hugger Johannes i kragen. Jo, nu hjälp det inte; de *skulle* försöka; Bengt var rent i värsta tagen. Men den gången . . . ha, ha, så roligt: tre gånger å rad åkte byns tjockaste pojk i backen, och det rejält med skankarna i vädret. Johannes hade ändå inte smakat något, och den andre var alldeles uppspelt. Jaha, fjärde gången hade inte Bengt lust; nej, så godt var det.

Dumheter förstås; men roligt var det den gången.

— Aj, så det nu skar till i bröstet!

Men sedan mattheten efter ett par hostanfall gått öfver, knöts tråden ihop på nytt, minnestråden, och spans vidare.

Ah!

Han slöt ögonen och lät det här smeka sig ända in i själen. — — — Låt se; jo, nu hade han det:

Det var Mickelsmäss', dans och två spelmän. Ja, så var det! Och Per i Västigar'n var med. Att Västigårds-Pelle var grannlåts-gossen på mången god mil, hvem visste inte det! Gubbarne klappade honom på axeln och stintorna voro minsann så angelägna att göra rum, då Pelle kom och ämnade sätta sig på långbänken. Nå, hur gick det inte den här gången ändå! Han ville ha en skreavals med Mickels-Anna, bjöd upp tre — tänk tre! — gånger, men hon »orka' inte», det var »någon som trampade henne på foten nyss» — åj, det gjorde så ondt, så ondt!

Stintor ä' lustiga ibland, förstås!

Men när Johannes kom, då orka' hon, var det inte konstigt? Fyra, fem låtar, kors ja, hela kvällen, utan att någon trötthet hördes af eller något fel i foten.

»Du tycks ha glömt bort vägen till Mickels, du Johannes», sa' hon. Hvad menade hon med det? Han var ju bara en dräng!

Du Anna, du Anna!

Hvad solskenet var skarpt. Han måste skugga för med handen; konstigt att inte ögonen tälde något, hm!

Men kvar låg han i solgasset!

Hur är det, darrar en stinta på rösten, för att hon dansat flere låtar å rad eller...?

Gud, att ligga så här som en vindfällad fura! 21 år och vara tvungen att...

Toi tui, toi tui . . .

Skratta och lef lagom därute! Kom hit och ligg så här om dagarne, få ni smaka! Känn 21-åringens längtan ut till åker och äng och kraftiga tag som förr, ut till lekstugor och gud vet allt; känn detta och samtidigt den här förbannade sågen i bröstet!

Eftermiddagssolen är ej längre så het. Det är så lugnt, så mildt i luften och härligt. När grannas Sigri sjunger, komma tonerna så klockrena hitupp mot kullen. Sigri är fräknig, men när hon sjunger, tänker ingen på hennes utseende. Ja, sjung du, Sigri, och öfverrösta skratten ute på åkern. — Har Anna sångröst, må tro?

Tyst, ringer det? Javisst, det är ju lördagskväll.

Lördagen var alltid glädjedagen förr i världen. Då var det att raska undan med sysslorna och få fritt en timme tidigare. Fram med såpa och handduk! Rakknifven, som aldrig bet. På med kläderna i ett huj — och så ut åt fäbodvallarne.

Ja, det var förr det.

Ding dång, ding dång, storklockan »gjuten anno 1730». — Spring nu också uppför de många nötta trappstegen i tornet! Klättra upp på det tvära taket efter starungar! Häng med fötterna i räcket och huvudet nedåt utanför torngluggen.

Ding dång!

Att det kan ligga sådan musik i ett par klockor! Härliga toner! De sjöngo idel erinringars melodi från pojktiden, skoldagarne och sådant. Nu såg han så klart som afmåladt på en tafla hela sin barndom: barfotad i skolan i snäfva hemväfda kläder; åh, det var en lust att lefva då! Lättare, tarfligare matsäck hade ingen i hela skolan; ah, han var den gladaste, friskaste, upptågsfullaste af dem alla... Ding dång — hur det doftade af hägg och rönn den dag, han stod på gången. Hur det var kvitter och sång inom och utom honom då!

Ding dång! Hågkomster riktigt strömmade med klockljuden in på honom. Det fanns knappt en kvist, en sten efter skogs- och byvägarne, att den inte ropade ett »minns du»! Det sjöng ur vallskog sommartiden, ur tjärnar, myrar och lägdor; det steg tyst med kolmilröken om vintern; *minns du, minns du!!* Ja, det var som om tusen röster smultit in i den där melodien: *minns du! minns du! minns du!!*

Nu skramla de på så hastigt, Ringar-Jan och bror hans; strax därpå är det slut. Kläppen brukar då glida mot klockbrädden. De sista två, tre slagen blanda ihop sig till ett enda mullrande. Därpå är klockan tyst, fast ekot är vid lif en stund... saktar af liksom i vågor... flyter ut i det oändliga... blandas bort som en droppe olja i sjön. Det allra sista är som ett sus bara.

Ungefär så där skulle han själf komma att ligga och flämta en gång och tyna bort, när lungorna voro alldeles förbi: det skulle blossa upp ett tag mot slutet för att sedan falna af, tystna och försvinna likt ekot nyss.

Den högra lungan var i det närmaste förbi, visste han. Och fortast går det mot slutet. — »I höst stryker han åt», spådde några, medan andra menade, att han kunde harkla sig fram till våren, fast då vore det förstås också färdigt. Man aktade sig nog att säga sådant högt, men Johannes visste och förstod allt så väl.

Och med ens fick hans fantasi fart: han såg sig själf ligga på bår.

Där står en flock svartklädda människor på stugutrappan. Dörren är öppen. De bläddra i psalmböcker: ... 399 ... 420 ... 452, nå ändtligen:

»Jag går mot d ...»

Det var då tusan en så'n barnslig, blödig kruka han var! Var han inte *karl* längre!

»Jag går mot döden» ...

Granris på trappan och granris på gården. Inne i stugan på två stolar står en lång svart kista. Då grannas far tar upp och sjunger, dallrar och rasslar stämman.

»Jag går mot döden, hvar jag går» ...

Då faller modern samman öfver kistan, det
gråa håret lossnar i knuten och hänger nedåt;
mor . . . mor . . . mor!!!

*

Han skalf i gråt, där han läg på gräset och
darrade som ett asplöf. Tills snyftningarne urar-
tade i en hostattack, som drog ihop honom kramp-
likt. Så spottade han — tjockt, med röda strimmor
i — och torkade svetten ur pannan.

4711.

En idyll i "Fläsklådan".

Lars tipparbas hade expedierat en stor plåt-panna sluring — hela pannan, sugen som han var, skrapat och ställt henne undan. Mätt och däst vrok han sig på lafven . . . nej! Inte sofva ännu. En pipa först. Ovillkorligen. Kände sig inte som människa annars.

— Gunilla!

Från lafven eller britsen kunde han, om han sträckte sig duktigt, med en lång sticka räcka bort i elden och få pipan, fattiga trösten sin, tänd. Det knastrade i stickan, ty hon var af gran och det sved i ansiktet, ty pipskäftet var kort, så att eldslågan kom alldeles inpå näsan.

— Gunilla du!

Skönt! Nu var hon tänd, lilla snuggan — snork, snork, snork!

Femtio våta, lappade rockar klädde väggarna, och väl tjugo stekpannor fräste vid de två stora eldstäderna i »Fläsklådan». Förtinio — Lars' var nummer femti — rallaremunnar mumsade sin kvällsmat, bestående af sluring, kolbulle, fläsk och limpa.

— Gunilla, din fan, hör du inget!... Aha! — — Nä hör du Frans! Inte så här på da'n. D'ä regeln här du... Gunilla!

— Ääää... Du skrika lagom, Lasse tjock! skrällde en rostig kvinnoröst med lappsfinnsk brytning. En trindlagd liten kropp kom framhoppande bortåt Lars tippare till, så de lösa brädlapparna i golfvet vippade.

— Du fått sluring och pipa, du tiga, tjocker!...

— Men ser du, lilla Lappgulla, kom det med Lars' mjukaste tippartenor, se här, hur illa det är ställdt!

Rocken hans var uppfängd i ryggen.

— En strut karameller, om du lagar'n, Gulla!

— Äh! Lappa trasor... fan... Jag lappa inga trasor — usch!

— Gulla du!... — Lars' röst blef förfärligt mjuk och inställsam — får ja' hviska nå't te dej!

— Ääää!...

— Nå'nting härligt och godt du; kom!

— Pyy! Du ja — nå?

— En sup, du Gunilla — hva'?

— Hähähä! Du väl inte narras? Sup — du hafva...?

— Jo, säkert du. Riktig sort och inget ådekålångskräp.

Det gjorde slag i saken.

Lapp-Gunilla älskade brännvin, som geten salt.

Lars tipparbas' rock blef så kölhalad, förstärkt, omnitad och påplådad, att den inte liknade rock en gång.

*

Härinne var Lapp-Gunilla så godt som allena-härskande — visen bland arbetsbina. Det hettes, att hon hushållade för de femtio och passade dem upp, men det var snarare tvärtom. De femtio stodo på tå för henne, som för själfvaste öfveringjörn.

Frun i huset! Hustru åt ett halft hundratal män — det var ju storartadt. Ett lapp-rallare-polyandri, som var enastående.

Femtio kärestar — hur mången kvinna skulle inte varit glad, om hon ägt bara en?... Femtio varmt klappande hjärtan och ingen medtäflerska!... Femtio börsar, som villigt öppnade sig för hennes behof af karameller och »sup-ådekålång»!

Stötte hon i ett stämmningsfullt ögonblick exempelvis ett vedträd eller en slef mot hufvudet på en allt för efterhängsen tillbedjare, så att både blånad och blodvite uppkom, så var det inte lönt för »lille

gubben» att bråka inte. Det aktade han sig nog för, ensam mot förtinio som han var.

Så talrik make har ingen bofast kvinna i landet haft och inte så brokig heller: här funnos finnar, normmän och svenskar, halfappar, ett par ryssar o. s. v. Mången »Molnets broder» fanns i skaran, urspårade, som tagit rallarspaden som sista resursen, lösgifna straffångar, personer, drabbade af tillintetgörande ekonomisk misär och komna totalt på efterkälken.

Lappgunillas mångtalige make var den intressantaste, man kunde tänka: grofhuggen och finbildad, blond, brunett och cendré — och för resten både gift och ogift; mången rallareman hade både hustru och barn nere i södra Sverige — eller »Södern», som det hette här. Tipparbasen t. ex. räknade visst hela halfdussinnet småttingar nere åt Alfvestahållet till, plus en bastant käring, som nog skulle gjort det varmt om öronen för sin gubbe vid hemkomsten, om hon bara vetat . . .

— Hvar är prästen i kväll?

Intet svar — han sof visst.

»Prästen» var en afsigkommen studerande half-lapp, hvilken fått befattning som »pinnapys», d. v. s. handtlangare vid avvägningar och stakningar åt ingenjörerna. Liten och blek, men senig. Styf skytt — och glad åt flaskan. Tyst, när han var nykter, men eljes gormande, orerande, i tid och otid påmin-

nande om sin lärdom. En prästfylla slöt också vanligen med ett kok stryk för vederbörande, som därpå somnade från världens oro, felslagna förhoppningar och ofullbordade studier.

Men hvad var »Fläsklådan» för något?

Jo, bostaden, en barack, fordrad på insidan med bräder från tömda amerikanska *fläsklådor*.

Allt innandöme var fläsk-emballage, från sängarne, i våningar på hvarann, till borden med långa grofva spikar, vårdslöst nitade, så de lågo som metmaskar i öglor och krokur. De sämsta brädbitarne utgjorde golvet.

Detta var »Fläsklådan», bostad på sin tid för järnvägsarbetare under statsbanebygget i öfre Jämtland.

*

»Prästen» sof inte. Han hade annan sysselsättning för händer. Ett litet cylindriskt föremål, som glittrade, då ljusskenet föll därpå, trycktes med små mellanrum på ett synnerligt kärvänligt sätt mot vederbörandes läppar. I smyg, hopkrupen bredvid sitt sofställe på en träkubb, satt han, tyst som en råtta. Hvad kunde det vara?

Ibland gluttade han mellan fingrarna, som fast slöto sig om tingesten, på ett å den anbragt siffertal — 4711. Det var nog en ny sort, säkert mycket fin, olik alla andra, som han pröfvat.

— Prästadjävel! Jag menar du super, skreks plötsligt och indigneradt i närheten.

— Nä ... Näääj! Näj visst intel, bedyrade högtidligt och med irriteradt forcerad stämma den tilltalade. Aj! Mina tänder! En så'n sju hälsikes tandvärk! ... Fick mig en droppflaska, men det hjälper inte — kluck — inte ett dyft! — Kluck kluck — Förfärligt! Jag tror, jag går åt — Kluck!

Så fortfor han att jämra sig och ta allt tätare kluckar, tydligen rädd för att bli afbruten och nödgas dela med sig åt någon olycksbroder af innehället i den kära lilla 4711:an. Och så slök han sista droppen med en våldsamt, som framkallade en häftig hostattack. Han klarade sig dock. Det hade ju varit höjden af olycka, om han af hostan tvungits att spotta ut någon droppe af det dyrbara fluidet. Men pris vare lof, det gick bra.

Om en stund spordes verkan af det inmundigade — det var för resten flere flaskor. Tömnda i det mörka hörnet lågo tre — fyra stycken andra 4711:vor.

Han blef hastigt helt talför — ett osvikligt bevis för tandvärksbotemedlets rätta kvalité.

Glosor ur gamla läroböcker, sentenser eller löstryckta strofer poesi började strömma öfver hans läppar.

Det var första stadiet. Det nästa var tårarnes — sorgen öfver det, som var, jämfördt med det, som kunde varit.

Tredje och sista var skräftets. Efter detta kom finalen: dask och sömn.

— Hvarför är jag här, utropade han — hvarför täckes min hals af denna smutsiga trasa — han slet halsduken af sig — i stället för den höga, bländhvita krage, som är första tecknet på bildning och som bort utmärka mig, en son af boken och det odlade vettet?

— Och denna omgifning! skrek han i crescendo och med blickar af outsägligt förakt omkring sig. Dessa människor... Detta rum... Osunda ångor... Dessa ljusdankar, stuckna i buteljer!...

Han hade rest sig upp och intagit en komiskt värdig attityd med väldiga gester af indignation och öfverlägsenhet. Ögonen glödde, munnen fradgades.

Ännu var han emellertid treflig att se och höra — ett muntrande afbrott i enformigheten. Han »predikade» nu, och intresserade åhörare tröto icke. Man samlades omkring honom. Man slog sig ned i närheten och tände sina snuggor. Det var en trefnadens stund.

Plötsligt skrek han: Busar! Smutsiga, råa kräk, böjen knä för intelligensen!

Det var en betänklig öfvergång, men ännu förhöll sig auditoriet tämligen lugnt.

— Inga grin! Du tippas, hva' är du egentligen? Jo, ett fattigt gruskorn mellan syllarne på lifvets

banå. Fast du tycker dig nog vara ett väldigt lok, hva'? Haha! I helvetet ock!

Lars reste sig hotfullt, men satte sig igen.

— Och ni andra! Ska' jag säja, hva' ni ä'? Jo damm är ni, dammkorn, som man knackar af spadarne, när kvällen kommer och arbetet är slut. Just det ja!

— Men hvad ser jag, fortfor han, i det hans blick upptäckte kvinnan. Du fördömda sköka! Hör du! Hvems tur är det i natt? Du delar dig orättvist. Du tar mutor, ditt skarn. Den, som inte har karameller och brännvin att ge dig, får vänta. Är det rätt, hva'?

Men vid Gud, nu är turen min, och lik en forntidens riddare tar jag min sköna med våld — med våld! skrek han intensivt. Ur vägen busar! Respekt för intelligensen och det odlade vettet! Hej!

*

Han rusade fram för att på riddarevis bemäktiga sig stolta jungfrun, svinga henne upp i sadeln och spränga af med henne öfver stock och sten, hem till sin borg; men ett tiotal tjocka, gråsvarta labbar satte hastigt p för enleveringen. Don Quixote rammades obarmhärtigt af de föga mildare än kvarnvingar kringsvängande rallarenäfvarne. Öfvermakten var allt för förkrossande, och nederlaget blef fullständigt.

Intelligensten och det odlade vettet drog ett sorgligt kort strå i den ojämna striden med rå styrka. Naturen öfverväldigade kulturen och vann en seger, som blef den mest fullständig, tack vare de övanligt gynnsamma förhållandena.

Slagfältet afröjdes hastigt, och de sårades jämmer och stönanden förnummos i form af — snarkningar från »Prästens» brits; och så var den historien all.

*

Från ett par af borden hördes smällar af kortlappar. Ljustumparne i buteljerna, som voro nästan helt täckta af utrunnen stearin, flämtade mot sitt slut. I tippar-Lars' brits prasslades i fällarne, och man tyckte sig se en fläta hänga utom den ohylade brädkanten i skumrasket.

Det artade sig till en bister natt ute med väl 45 minusgrader. Innan morgonen hade man nog 48. Nattbrasorna förstärktes också med några väldiga vedkläftor; det var nödvändigt. För säkerhets skull låg man i sin bädd iförd benkläder, väst och mössa.

Brasorna fingo en sista ansning, så att stora gnistkaskader sprutade genom de vida rökfången ut i den gnistrande klarkalla natten.

Det var tystnad och hvila i »Fläsklådan».

Brukslif.

På backen vid hammarsmedjan stodo karlarne i grupp och väntade i morgonskymmet, väntade på ringningen och på rättaren, som skulle komma och ställa ut dem som vanligt.

Allesamman infödda bruksbor. Son efter far hade de traskat sina dagsverken efter klocktrallen, som de sins emellan öfversatte till: »blå-väll-ling . . . blå-väll-ling . . .» Här och där såg man en näsa med utländsk krum, ett krulligt, svart hår — annonserande, att af 1600-talets *walloner* ett och annat nära på rasrent exemplar ännu kunde påträffas. Ännu mer påminde namn sådana som Gauffin, Bouvin, Dubois, Bonnevier m. fl. dyl. om dessa af Louis de Geer för flere hundra år sedan importerade arbetare.

Tiden var inne, men rättaren dröjde; karlarne undrade och gäspade.

Och mellan gäspningar och armsträckningar duggade valda anmärkningar från de yngre om

frånvarande kamrater eller »herrarne». Från gamlingarne kom då och då ett ord, lågmäldt och säffligt, men ohyggligt etter- och gaddfullt. Ibland ströks en mössa af; en kam af fem gråsvarta fingrar gled genom luggen . . . en tvärkastning med hufvudet, en slätande strykning öfver hjässan, och toaletten var färdig.

— Det var ett för innerli' rart vär! hördes en fridsam själ utbrista.

— Ja, maken te vär så här års dä . . . ska dä vara?

— Tackar! . . . Dropps nus te hvardags! Jojo . . . Tackar så mycke'!

Och vädret var verkligen vackert! Halfva bruksjön var isfri, ovanligt nog, och vågorna plaskade så vårligt in mot land. Några kolbränder rasslade upp och ned i svallet mot stenar och slaggstycken, i sällskap med ett gammalt klappträ, störstumpar, stickor och en fläckt galosch. Sydbrisen stod i och bröt på iskanten långt ut — men nu kom rättaren med stora steg och högg brådslande i klocklinan . . . Välsignade spratt! Visarne hade hakat ihop sig inne på klockan . . . en hel kvart öfver tiden. Hvad skulle det bli för en rackaredag i dag, som började så här afvig!t!

Bombimbim, bombimbim, bombimbim . . . Aldrig hade de hört en människa rycka och ringa så hastigt och ovåligt. Var det eldsvåda! Den gamla,

halfmurkna klockställningen knarrade och knekade, klockan larmade och svor; nu var han i tagen, rättar'n.

Förvaltaren kom själf. Mössorna af och ryggarne i svår krum.

På en handvändning var flocken af karlar och pojkar skingrad och utkommenderad: åt tegelbruket, masugnen, slöjdstugorna, vedbodarna m. fl. ställen. De försvunno med stormsteg ifriga att komma ur sikte. Det var liksom att det »osade katt», tyckte de.

Chefen och basen talades vid, d. v. s. styrpinnen talade, talade i agande förmanston, och den andre viftade ödmjukt svans. —

— Nu — sade karlarne sins emellan i skräckblandad glädje — får rättar'n för både kvartar och halftimmar. De undrade med skälfvande knän, hvilken som kom i hugg att bli syndabock i dag. Någon skulle väl påfösaren urladda sig på sedan, som vanligt. —

De voro ett par märkliga män, dessa båda, som nu stodo och talades vid under vällingklockans lilla takhuf. Den ene var idel hänsynslös och brutal myndighet — den andre smidig och grof, tiger och nypiskad hundracka med svansen mellan benen; alltid färdig att gläfsa och bita — på kommando.

Han — basen, rättaren — var gårdens store bulldogg, styf och bra att tussa på tiggare och ärlig, när skafferiet var låst. Alla de andra voro små

vovvar, jakt-, få- och knähundar. Alla voro väl inpiskade och ej för mätta. Att »hoppa käpp» för brödbiten låg i blodet. Af samma anledning nafsade de hvarandra inbördes både ofta och kännbart, slickade bulldoggen, kröpo och rullade sig för chefs-piskan.

En sådan smekande härlig dag!

Vid solväggar tittade ljusgröna små piggar fram. Lärkan gaf sig ingen rast däruppe i det fria, där hon skönjdes som en liten svart prick mot den klarblå omätliga bakgrunden. På stallplanen väsnades en tallös svärm af de vanliga grå hussparfvarne, och solen . . . det var ju rent af sommarvarmt! Midt för stora byggningen dammade det af vägen redan, och blåsten snodde upp små hvirflar. — Må tro, de skulle våga resa takstolarne på nybygget i dag? Det blåste nästan hårdt.

Nybygget — det var det stora magasinet, som varit under arbete nu på andra året. Det skulle bli en byggnad med heder, var meningen. Solid grund med finhuggen sockel på framsidan och grundläggningsåret i väldiga siffror af $1\frac{1}{4}$ tums fyrkantjärn öfver stora inkörsporten.

Det var en familj vid bruket, som hade något gemensamt med det där bygget, något, som man och hustru nog tänkte på men aldrig talade om. Det var bruksmålarens.

Så mycket ovett hade han aldrig fått i hela sin tid, som det bestods på bara en vecka, och detta för en tafas skull.

Nå, det var ju ingen vanlig tafsa. Det var en minnesskylt, som skulle spikas upp i stora magasinsgången, och hvarpå i prydlig text skulle stå byggnadsåret och hvem som då var bruksägare, förvaltare, kontorist och gud vet' allt. En högst betydelsefull tafsa således.

Så han plitade, den stackars karlen, med en tafsa! Målade och målade om, fyra, fem gånger. Ord och bokstäfver blefvo sneda, olika höga och plumpa. Han grät till sist, stackarn. Förvaltaren svor på i hastigt mod en gång, att om de blefve tvungna vända sig till stadsmålaren för en sådan där lapprisaks skull, kunde gärna Andersson — så hette bruksmålaren — packa in och resa när som helst.

Sitta med familj och bli utkörd — det var att gråta för. Hvad skulle de ta sig till! Andersson målade om nätterna, suddade öfver om dagarne och tordes till sist inte se en människa i ansiktet för skam skull. Nej, det var omöjligt; det gick inte. Det var, som bokstäfverna skulle ha gapat med breda munnar åt den stackars »konstnären» och hångrinat honom midt i ansiktet. De krökte sig till metkrokar och hvarjehanda krumelurer eller sköto upp »magra» som spikar, men att få form och fason på dem som kristliga skriftecken, var omöjligt.

Hur skulle han göra — flytta eller tillgripa sista utvägen?

Men flytta är svårt och svälta är svårt och vara utan plats är förskräckligt för den, som aldrig vågat tro på sin egen kraft och lärt lita på sig själf.

Och så togo de till »sista utvägen» — hustrun klädde sig och gick en kväll.

Gudskelef, att hon var ung ändå och såg ut som folk! Grefven var ju inte af stock och sten. Åh, han var så god, så!

Första kvällen var där främmande; andra gången var han »upptagen och fick inte störas»; men tredje resan träffades han ändtligen.

Märkvärdigt, hvad målarehustrun redde upp både minnestafan och flyttningsfrågan lätt! Taflan skulle gjutas i tackjärn, det blef ju både vackrare och solidare, vet jag! Anderssons fingo den bästa tremurslägenheten i alla kasernerna, dubbelt med potatisjord mot förr och två liter söt i mejeriet hvarenda dag. Den grefven!

Men när målarens barn, som gingo i skolan, kommo hem och berättade, hvad de andra barnen sagt, då gick alltid fadern ut och modern fick bråda ärenden i skåpet eller skafferiet. Två liter mjölk, gud hvad de äro lätta att bära ändå, tyckte hon, mot skammen.

Det var historien om taflan; men nu skulle takstolarne resas i dag, var meningen.

— Ta en fem, sex man! hade förvaltaren sagt. Han ville se det där väldiga bygget under tak en gång. — Ta linor, block och gräjor att reda er med!

Men vid det nya magasinet stod bara fattiga fyra stycken och tittade och grufvade sig.

Ty då en bas vill tjäna sig upp eller känner behof att »arbета af» en begången dumhet och komma till nåder igen, är en af metoderna att drifva arbetet med mindre mänskap, än föreskrifvet är.

Nu kom han klifvande med förmanssteg:

— Nå, för attan . . . stå ni här . . . är ni inte i fart . . . hvad vill det här säga?

Nej, de vågade inte i blåsten. Hissa upp, rikta och sträfva på fyra man hand . . . kunde de inte få vänta till en annan dag, en lugnare!

— Asch, hva nu då? Rädda, hva?

Det skulle gå smidigt värre, skulle de få se, han skulle visa dem. Bara litet småknep och beräkning, ta det med förstånd en smula . . . kom bara!

— Tusan, att en förman ska vara med öfverallt, både först och sist, om det skall bli nå't! kom det i en tyst hjärtesuck.

Uppe på öfversta bjälklaget såg det kusligt ut; tre hela våningars höjd från marken, det var hemskt. Landgångsplankorna vippade och blåsten hven om ställningsspiornas toppar. Här gällde det att stå på säkra ben. — Hallihå, taljan går! — — Det

otympliga, tunga resvirket halades upp, restes, riktades och fästes.

— Nå, ser ni nu, att det går ändå!

— Vänta, det är inte kväller än, mente de, det sista blir nog värst.

Så snart förmannen väl var ur sikte, togo takstolsmännen och redde litet bekvämt åt sig däruppe, fingo piporna fram och började ett stilla samspråk. Man pekade ut de särskilda bruksbyggningarna, sägande i förbifarten några lämpliga ord om dess invånare. Alltid var det något att anmärka, något som gaf anledning till elaka grin.

Man hade också så god utsikt här; man såg hela bruket och långt utåt ägorna.

I vinkel mot stora allén, snörrätt liksom denna, gick en mindre gata, och vid denna biväg lägo alla arbetarbostäderna. Husen — byggda af slaggsten som vanligt vid gamla bruk och med fyrkantiga fönster om 12 rutor i hvarje — hade alla ingångarne mot söder.

Där karlarne stodo, kunde de se, hur bruks-gummorna sutto ute på förstugubroarne och masade sig i solen. Då middagstimmen slog, skulle det med säkerhet inte finnas en matbit färdig i många hem. Allt glömde de för skvaller, som vanligt; de hade heller ingen »bas», som gick omkring och motade på dem.

Tänk så roligt det nu var att få sitta så här i solen, skrika till hvarann från dörr till dörr, gyckla och smågråla!

Som kråkor på iskanten kring ett åmynne sutto de radade; som skator kring en slaktbänk läto de näbbarne gå. Roligt och nyttigt!

Glosorna korsades tätt som smattrande hagel, och hvassa som sylar trängde stickorden in. Så snart någon »syster» fått ett nyp, som hon inte förmådde svälja eller besvara, skallade ett jubel utefter hela linjen. Halfvuxna flickor, skubbande mot dörrposten och njutande af mors och mosters kvickheter stämde in, under det småttingarne skrat-tade åt skrattet.

Men pikar och stickord fastnade, där de kommo, slog rot och började gro som korn på åkern efter ett majregn. Så snart karlarnes helgdagsbrännvin en gång började göra verkan, skulle det nog visa sig, hvad skörd det där utsädet hade och frukten afsmakas . . .

— Nej, men hvilket herrans lärkjubel däruppe i blånande sky! Luften var full af ljus, af dril-lande låt och vårglädje. — Men lärkor öfverrösta aldrig skator.

. . . Den där frukten skulle visa sig i form af färgade ögon och svullna näsor, karlarne emellan eller på bandager, där fällknifven rispat. Ännu mer! Det fanns exempel på, att dylik »säd» spirat

upp, tills axen nått kontoret och kittlat själfve förvaltaren i näsan. Då — jubel utan ände — var skörden först riktigt mogen. Mången bra karl hade dyrt fått svida för sådant och t. o. m. blifvit afskedad från bruket.

Det ligger en väldig klyfta mellan kontoret och bruksbyggningen, mellan förvaltaren och smeden, och lång och besvärlig är vägen. Men det finns genstigar ibland, smygstigar. Om t. ex. både hyttmästaren och hans hustru ha blå eller blågrå ögon, men äldste pysen i familjen mörkbruna, så är detta ingen »naturens lek»; det bevisar blott att en sådan där »genväg» har gått mellan »däruppe» och »därnere». Ty ingen utom chefen själf på hela bruket har råd att bestå sig med sådana där svartbruna synredskap.

Och inte skäms smedpojken för likheten inte; ty hvem skulle kan få lära sig att skämmas af? Af mor!... Förr då af far. — —

*

— Nej, se så ta mej... komma inte de kräken drifvande från bygget och halfjordt arbete, väsnades påfösaren redan på långt håll. — Hoj! Hallå! Hva står nu på?

Jo, nu var det bestämdt stopp, mente de. Blåsten hade ökat till storm, och de satte inte lifvet

till för några förbannade takstolars skull, och därmed jämt. De hade hållit på att raka i backen flere gånger. Det var inte mänskligt detta. Det skulle väl bli skapligare väder en gång.

Hm, det var då eget.

Förmannen funderade.

Han tittade åt bygget ett tag, så åt kontoret och så till bygget igen. Slutligen såg han på gästgifvargården, som låg alldeles intill. Och hostade — en bra nog djupsinnig hostning — han hade bestämdt funnit det, han sökte.

— En välsignad värme i dag, kar'ar! En kan bli förbi, ovan och vinterklädd som en är.

Jaa, det var varmt, tyckte de också, och torkade sina torra ansikten af pur artighet.

— Om en skulle svala af säj lite. Gå med och få en mugg dricka!

— Tackar som bjuder! Det skulle smaka! Tackarallramjukast!

Inne på gästis spelade basen fin och vräkig. De fyra arbetarne voro dock för glada i tanken på den rara förtäringen att lägga märke till sådant. Han klappade frun själf på axeln, städadt och nedlåtande, som han sett förvaltaren och kontoristerna göra — och hviskade något.

Efter någon svårighet lyckades det: en bricka kom fram med klirrande glas och en halffylld karaff: öl, snaps och smörgåsar.

— Skål gubbar! Kan behövas, då en knogar och är trött, skål!

— Heder och tack!... Det var då en välsignad tur i dag, tänkte de, hvad tar åt förman?

— En till, hva? Se här smörgås, vars'go!

— Tusen tack, det var då rent oförtänt! Skål å tack!

— Nåå, ni gubbar, hva säger ni, om vi skulle ta ett tag till på bygget i dag, så vi finge rackartyget färdigt? Se här, det blir en half till åt hvar, skål!

— Hm jaaa... dä ä styggt...

— Åh strunt, vi hjälps åt! Jag följer me'. Nu tar vi ur ölet!

— Om en skulle försöka...

— Se, om en bara tar'et me' snits och beräkning... lite beräkning bara.

— Ja vi-visst, beräkning ja, beräkning ä' knuten si.

De klampade med tunga, oviga steg öfver farstun och ut, slappa af värmen och den ovana förtäringen. Gästgifverskan spottade efter dem; de hade gjort fula smutsrepor på hennes nyskurade golf.

— Släppa så'na där in i saln; det ska vara sista gången; tvi vali!

— Hör nu, min kära förman, det *här* var då en för ledsam historia! Sitt ned! Hur är det med karln?

— Död förstås, dog genast... Om jag inte sagt dem så noga — ser förvalt... herr förvaltarn: jag sa' dem till punkt och pricka, men folk ä' ju så dumma — sa' dem att... jösses, stå å vräka till och släppa taget... plankan vippade: det borde han begripit. Så kommer sparren dansande efter... Ingen beräk...

— Spektakel! Skada på Pettersson, gammal, men...

— Jaa, vet förvaltarn, och så slapp å loj, rent som en oxe. Så inte var då skadan så värst...

— Nej, men bruket får ett satans påhäng, förstår ni inte det, kärng å ungar. Vi bli öfverrumplade af oduglingar till sist, det går på tok ju... Ja, nu är det som det är — men från detta till ett annat — stäng dörr'n! Gå å hälsa den där skollärarkraken — det är ju han som påtar åt tidningen ibland — att om han hålls och bladdrar och lägger säj i brukets angelägenheter, så ska' fan ta'en säj! Ja, säj rent ut! Som nu t. ex. det här — — nej, be karln komma hit opp i kväll, det är bäst!

*

Från förstugubroarne hade gummorna försvunnit.
De stodo i klunga nu och tittade bort åt stora

allén till, där en hop karlar kommo sakta gående och liksom bärande något mellan sig.

Jo, det här var något, må tro. Hvilken faslig händelse! — men inte så faslig ändå, att den beröfvade dem målföret. Det blef en blandad konsert af tårar, eder och beskärmselser. De käbb-lade i munnen på hvarann, pekande, gestikulerande.

— Att han damp ner! . . . Bara inte di *knuffa* ner'en! . . . Va fulla! . . . Ja si dä kunde jag tro! . . . Tvi tockna kar'ar! . . . Fy rackarn! . . . Hu uh, bäst en går här, ska en ner i jola å bli ruten! uhuh! uhuhuhuu!

*

Inne på kontoret var det just ingen vidare lust och fart i pennorna. Bokhållarne voro unge män och hade åtskilligt otaladt med det ljusa, rörliga och glada utomhus en sådan dag. De där tankarne, klädda i ord, skulle ohjälpligt ha stött och bragt i onåd på högre ort. Chefen gläntade på dörren och frågade efter kontorspojken . . . Nå, här kom ju bytingen!

— Du Alrik! Gå ner till Andersson i slöjd-gårn; han ska ta mått till kista åt Pettersson, som föll ner . . . Han tar vrakbräder, säj! Det duger lika bra; det skall svartstrykas. Se så, kvickt nu!

Den lille ut till sitt; den store in till sitt.

— Pigg pojke, mente yngsta pennan, klippska, bruna ögon!

— Schy, schy för tusan, inte så högt... Ja, han har vackra ögon, hm!

*

Upp i sky öfver stybb och slagg sköt en liten grå fågel med lifliga vingslag och ännu liffigare drillar. Det fanns flera däruppe; högt öfver hagarne. åkrarne och skogen kunde skönjas många små glada, drillande prickar. Det var idel ljusa budskap, de kommo med de där småttingarne; bud om stundande lustbarheter i snår, i sky och i skog. Vår herres tidender om det snart kommande stora brölloppet i naturen. Våren hade repetition i dag för sommarkonserterna. — — Det glimmade som tusentals leende barnögon, ... luften tycktes full af kysande små röda läppar ... full af Gud Faders stora kärlek, ... full af hjärtejublande fröjd.

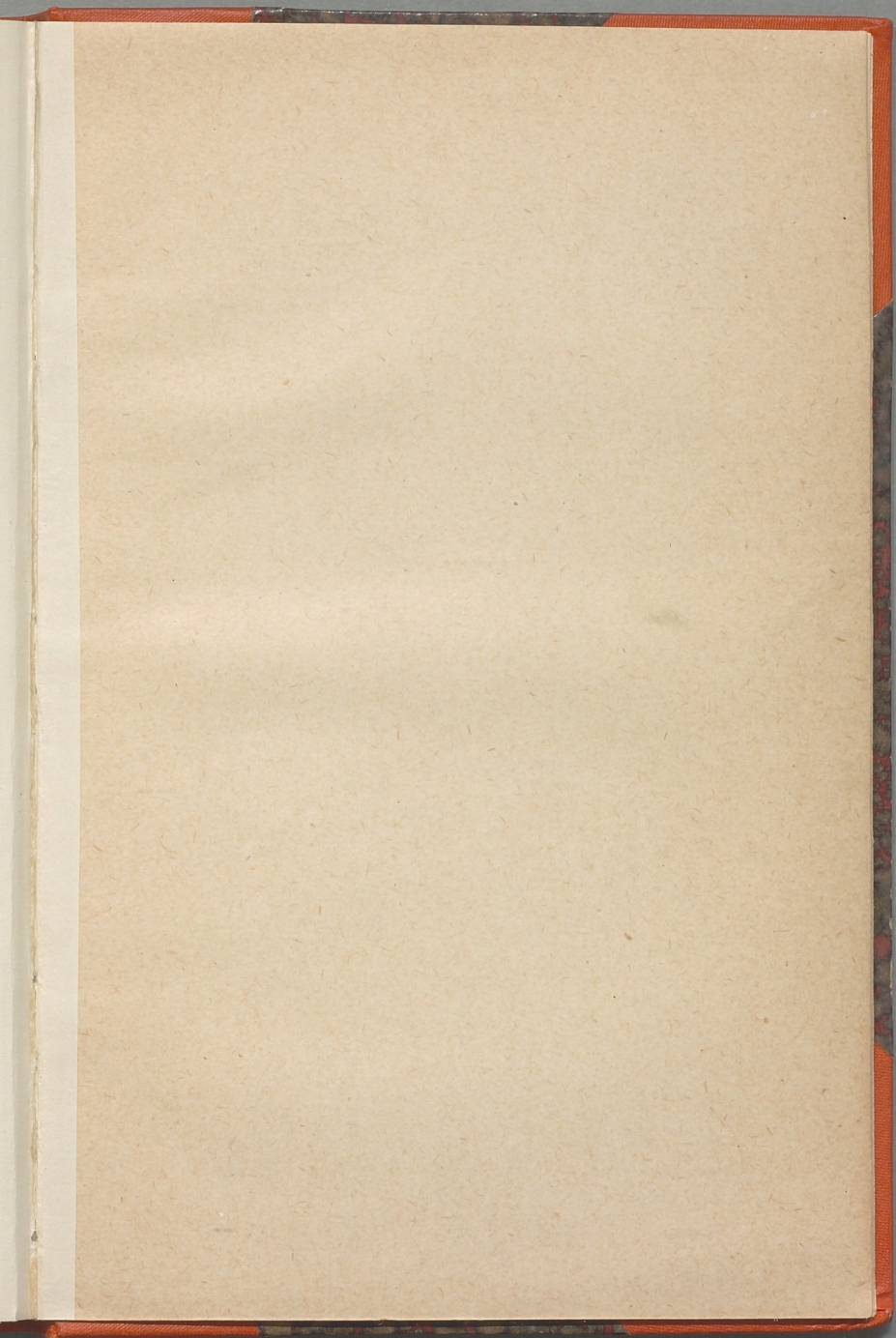

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

DET ÄR SÅ MÖRKT LÅNGT, LÅNGT BORT I SKOGEN - -	1
EN SÅDAN DAG - - - - -	9
ORMEN UTAN SKALLRA - - - - -	15
DEN LILLE KORTBENTE - - - - -	26
SÅGSPÅN OCH SENOR - - - - -	35
I DAG MIG, I MORGON DIG - - - - -	41
TVÅ SMÅ ÖGON - - - - -	54
EN JULAFTON I MASUGNEN - - - - -	63
UNGDOM - - - - -	74
I VÄNTAN - - - - -	86
4711 - - - - -	95
BRUKSLIF - - - - -	104

INNEHÅLLSÖFVERSIKT

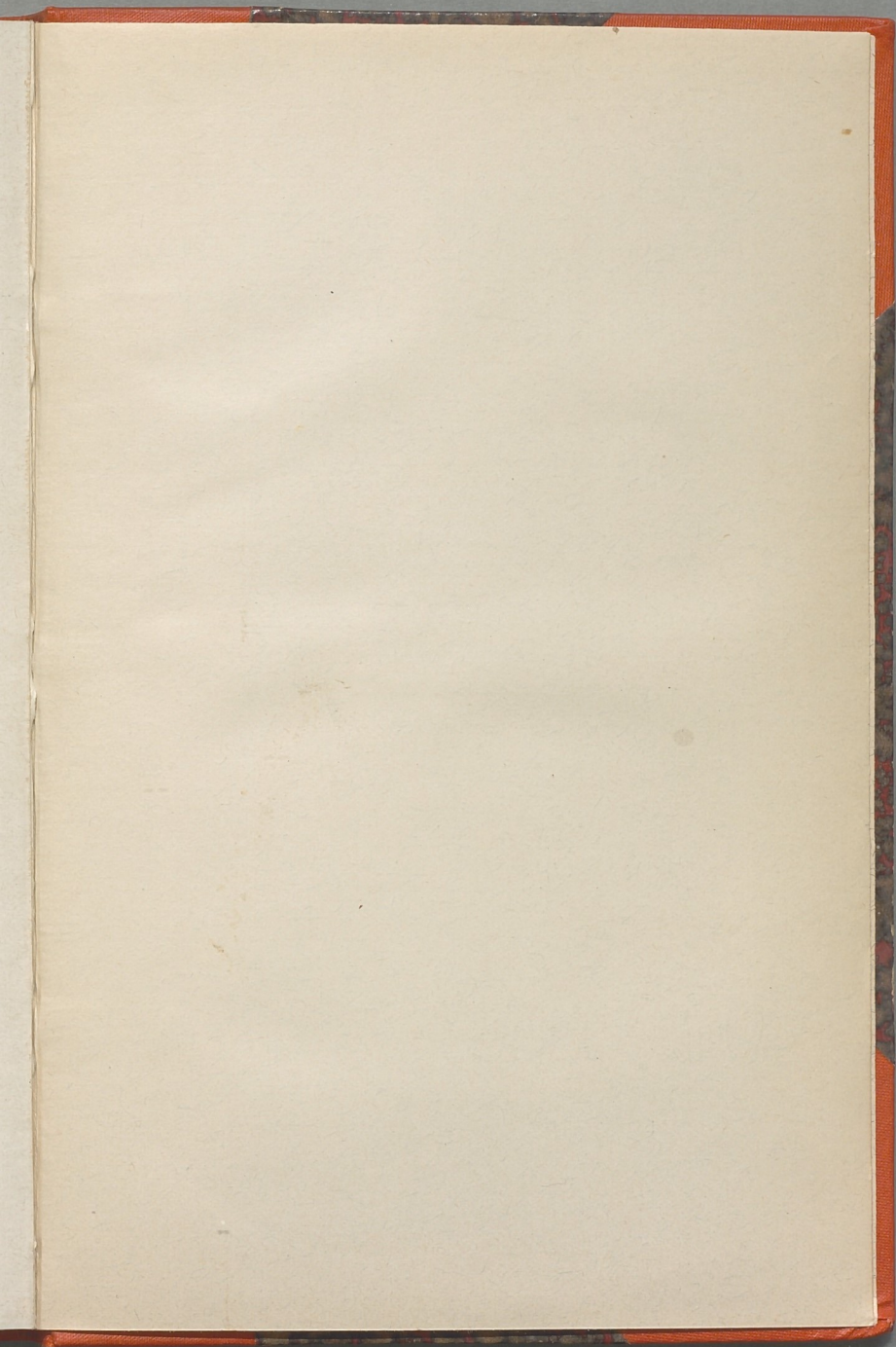
INNEHÅLLSÖFVERSIKT

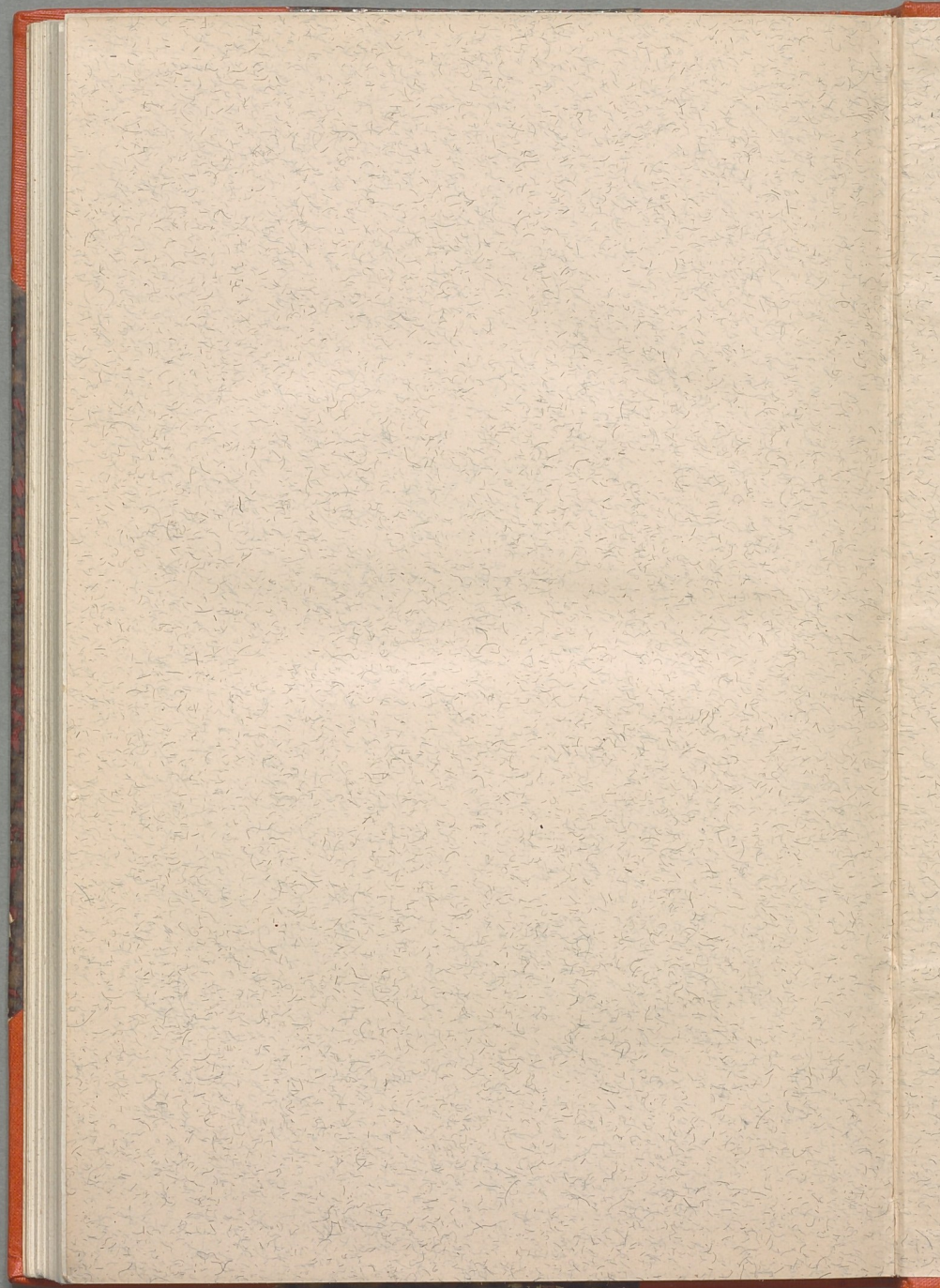

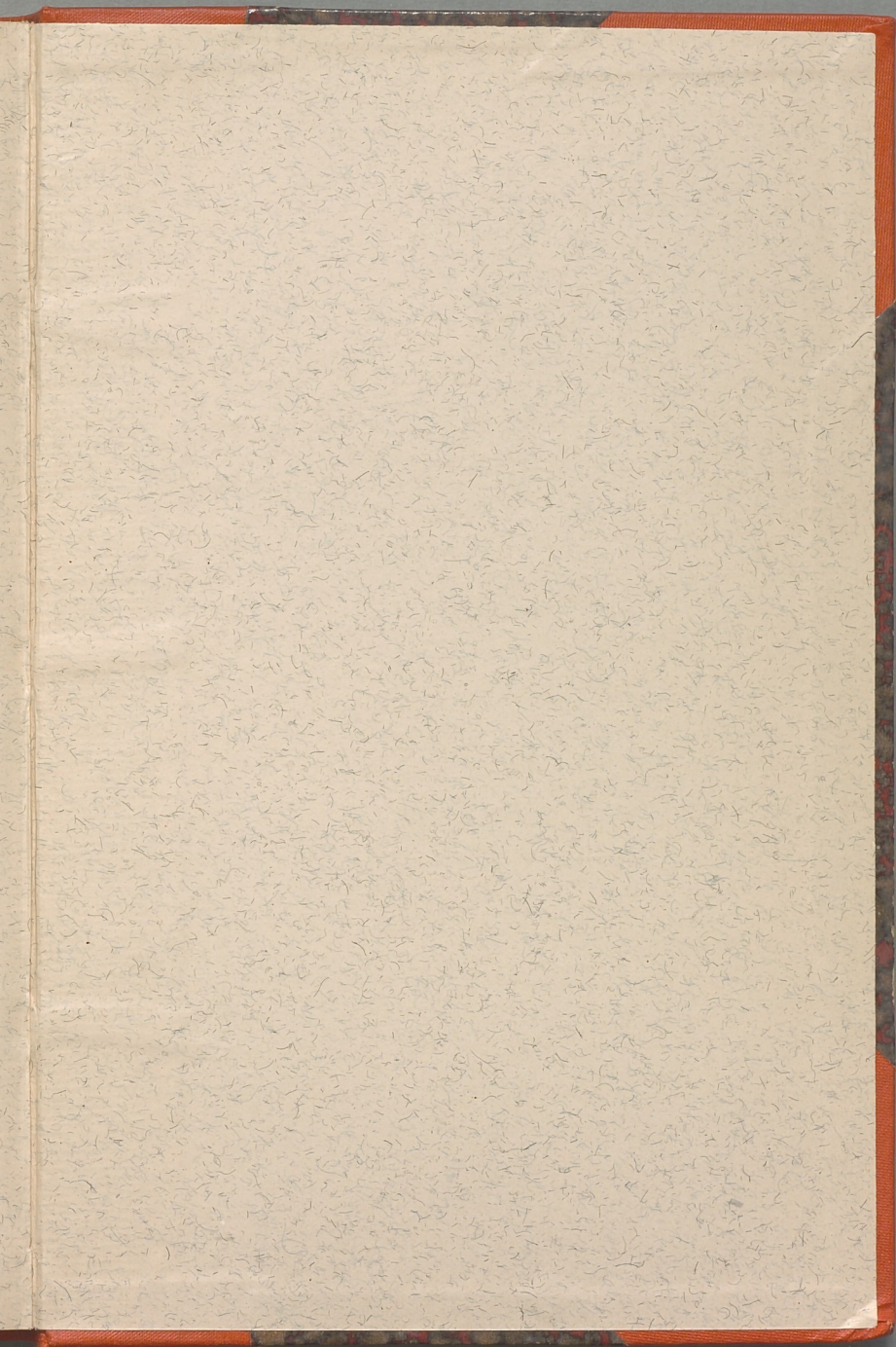

Pris:
Kr. 1:75

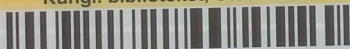
Omslaget tryckt hos Kungl. Hofboktr. Iduns Tryckeri-A.-B.

Kungl. biblioteket, Stockholm

50001

000 818 721

www.books2ebooks.eu